==

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૩૩૨૦/૨૦૨૧

વિથ

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૩૩૧૮/૨૦૨૧

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ સુશ્રી સોનિયા ગોકાણી

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી રાજેન્દ્ર એમ. સરીન

==

૧	શું સ્થાનિક સમાચારપત્રોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપી શકાય?	હા
૨	રિપોર્ટરને મોકલવામાં આવે કે નહીં?	હા
૩	શું માનનીય ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની અંતિમ નકલ જોવા માગે છે?	ના
૪	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ હુકમના અર્થઘટન અંગેનો કાયદાનો કોઈ મહત્વનો પ્રશ્ન સમાવિષ્ટ છે?	ના

==

અજંતા મેન્યુફેક્ચરિંગ પ્રાઈવેટ લિમિટેડ

વિરુદ્ધ

યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા

===

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર(ઓ) નં. ૧, ૨ તરફે સુશ્રી અમૃતા એમ. ઠાકોર (૩૨૦૮)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૧ તરફે શ્રી દેવાંગ વ્યાસ (૨૭૯૪)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૨ તરફે શ્રી પી.વાય. દિવ્યેશ્વર (૨૪૮૨)

===

કોરમ**: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ સુશ્રી સોનિયા ગોકાણી**

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી રાજેન્દ્ર એમ. સરીન

તારીખ : ૧૪/૧૦/૨૦૨૧

મૌખિક ચુકાદો

(માનનીય ન્યાયમૂર્તિ સુશ્રી સોનિયા ગોકાણી દ્વારા)

૧. ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ દાખલ કરવામાં આવેલી આ બે અરજીઓ છે, જેમાં સામાવાળા સત્તાધિકારીઓ દ્વારા જારી કરવામાં આવેલી કારણ દર્શક નોટિસોની કાયદેસરતા અને માન્યતાને એવા કારણોસર પડકારવામાં આવી છે કે સદર કારણ દર્શક નોટિસ દેખીતી રીતે જ હકૂમત અને કાયદાની સત્તા વિનાની છે તેમજ ઉપરી સત્તાધિકારીના બંધનકર્તા હુકમની સ્પષ્ટ અવગણના સમાન હોઈ કાયદાની પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ, ગેરકાયદેસર અને શૂન્ય છે.

૨. આ બંને અરજીઓમાં કાયદાનો એકસમાન પ્રશ્ન સમાવિષ્ટ હોવાથી, આ સંયુક્ત ચુકાદા દ્વારા તેમનો નિર્ણય કરવામાં આવી રહ્યો છે, જ્યાં જરૂરી હોય ત્યાં,

ન્યાયનિર્ણય માટેની હકીકતો સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૩૩૨૦/૨૦૨૧ માંથી લેવામાં આવી છે.

૨.૧ અરજદાર નં. ૧ એ કંપનીઝ એક્ટ હેઠળ સ્થાપિત અને નોંધાયેલી કંપની છે અને અરજદાર કચ્છ, જિલ્લો ગુજરાત ખાતેના મોટા ઉત્પાદન પ્લાન્ટ્સ પૈકીનો એક હોવાનો દાવો કરે છે. તે સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ ટેરિફ એક્ટ, ૧૯૮૫ ના પ્રકરણ ૬૯, ૮૫ અને ૯૧ હેઠળ આવતા ઈલેક્ટ્રિક એનર્જી સેવિંગ લેમ્પ, વિટ્રિફાઇડ ટાઈલ્સ, ક્વાટ્ર્ઝ ક્લોક વગેરે જેવા આબકારી જકાતપાત્ર ઉત્પાદનોનું ઉત્પાદન કરે છે. અરજદાર નં. ૨ એ અરજદાર નં. ૧-કંપનીના શેરધારક અને ડિરેક્ટર છે.

૨.૨ વર્ષ ૨૦૦૧ માં ગુજરાત રાજ્યમાં અને ખાસ કરીને કચ્છ જિલ્લામાં આવેલા ભીષણ ધરતીકંપના કારણે કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા તારીખ ૩૧.૦૭.૨૦૦૧ નું જાહેરનામું નં. ૩૯/૨૦૦૧-સીઈ જારી કરવામાં આવ્યું હતું, જેના દ્વારા સદર જાહેરનામામાં નિર્દિષ્ટ કરેલા માલ સિવાયના, કચ્છના એકમોમાંથી રવાના કરવામાં આવતા આબકારી જકાતપાત્ર માલને મુક્તિ આપવામાં આવી હતી. સદર જાહેરનામામાં સમયાંતરે સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો અને અરજદારનું એકમ કચ્છ જિલ્લામાં આવેલું હોવાથી, તેણે સદર જાહેરનામાના લાભો મેળવ્યા હતા.

૨.૩ અરજદારે સદર જાહેરનામામાં થયેલા સુધારા અનુસાર જૂન ૨૦૦૭ થી માર્ચ ૨૦૦૮ સુધીના સમયગાળા માટે સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ ડ્યુટી, એજ્યુકેશન સેસ અને સેકન્ડરી એન્ડ હાયર સેકન્ડરી એજ્યુકેશન સેસ (જે હવે પછી

'ઈ.સી.એસ.એચ.ઈ.સી.' તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ના સંબંધમાં રિફંડ દાવાઓ દાખલ કર્યા હતા. આસિસ્ટન્ટ કમિશનર, ભુજ દ્વારા તેને આંશિક રીતે મંજૂર કરવામાં આવ્યા હતા, પરંતુ ઈ.સી.એસ.એચ.ઈ.સી. અંગેના દાવા સહિતના દાવાના ભાગને નામંજૂર કરવામાં આવ્યો હતો.

૨.૪ અરજદાર નં. ૨ એ કમિશનર (અપીલ્સ) સમક્ષ અપીલો મારફત સદર હુકમને પડકાર્યો હતો, જેમણે તારીખ ૭.૦૩.૨૦૦૮ અને ૨૭.૦૬.૨૦૦૮ ના હુકમો દ્વારા આસિસ્ટન્ટ કમિશનર, ભુજ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા રિફંડ હુકમો બહાલ રાખ્યા હતા.

૨.૫ નારાજ અરજદારોએ સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ એન્ડ સર્વિસ ટેક્સ એપેલેટ ટ્રિબ્યુનલ (જે હવે પછી 'સદર સેસ્ટેટ' તરીકે ઉલ્લેખિત છે), અમદાવાદ સમક્ષ અપીલો દાખલ કરી હતી, જેણે તારીખ ૧૦.૮.૨૦૦૯ અને ૯.૧૧.૨૦૦૯ ના પોતાના હુકમો દ્વારા આ બાબતો ન્યાયનિર્ણય સત્તાધિકારીને રિમાન્ડ કરી હતી.

૨.૬ તારીખ ૧૦.૬.૨૦૧૦ ના રોજ, ન્યાયનિર્ણય સત્તાધિકારીએ અમુક રિફંડ દાવાઓ મંજૂર કર્યા હતા, જો કે, તેણે એવા તર્ક સાથે સદર જાહેરનામા નં. ૩૯/૨૦૦૧-સીઈ હેઠળની મુક્તિના આધારે ઈ.સી.એસ.એચ.ઈ.સી. ને લગતા રૂ. ૫૪,૧૦,૮૧૦/- ના રિફંડ દાવા મંજૂર ન કરવાનું પસંદ કર્યું હતું કે માત્ર સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ ડ્યુટી અથવા એડિશનલ સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ ડ્યુટીને જ મુક્તિ આપી શકાય છે અને સદર જાહેરનામામાં ઈ.સી.એસ.એચ.ઈ.સી. આવરી લેવાયેલ નથી.

૨.૭ તારીખ ૧૦.૬.૨૦૧૦ ના સદર રિફંડ હુકમથી નારાજ થઈને, અરજદારોએ કમિશનર (અપીલ્સ), રાજકોટ સમક્ષ વિવિધ કારણોસર અપીલ દાખલ કરી હતી, જેમાં એ કારણ પણ સામેલ હતું કે એજ્યુકેશન સેસ એ એક્સાઇઝ ડ્યુટી છે અને તેથી જાહેરનામા નં. ૩૯/૨૦૦૧-સીઈ હેઠળ રિફંડપાત્ર છે કારણ કે "અધિનિયમ હેઠળ વસૂલાતપાત્ર તમામ જકાત" સદર જાહેરનામા હેઠળ રિફંડપાત્ર છે.

૨.૮ કમિશનર (અપીલ્સ) એ તારીખ ૧૯.૧૨.૨૦૧૮ ના એક વિગતવાર હુકમ દ્વારા ઈ.સી.એસ.એચ.એસ.ઈ.સી. ને લગતો અરજદારનો રૂ. ૫૪,૧૦,૮૧૦/- નો રિફંડ દાવો મંજૂર કર્યો હતો. તેમ કરતાં, તેણે ઠરાવ્યું હતું કે આ એક્સાઇઝ ડ્યુટી તરીકે લાદવામાં આવેલા સરચાર્જના સ્વરૂપમાં છે અને મુક્તિઓ તથા રિફંડ સંબંધિત જોગવાઈઓ સહિત સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ એક્ટ, ૧૯૪૪ ની તમામ જોગવાઈઓ આ વસૂલાતને લાગુ કરવામાં આવી હતી તેમજ જાહેરનામા નં. ૩૯/૨૦૦૧ દ્વારા એક્સાઇઝ ડ્યુટીના રિફંડ/રીક્રેડિટ દ્વારા એક્સાઇઝ ડ્યુટીની વસૂલાતમાંથી ૧૦૦% મુક્તિ આપવામાં આવી હતી અને ઈ.સી.એસ.એચ.એસ.ઈ.સી. એક્સાઇઝ ડ્યુટી પર લાદવામાં આવ્યા હતા અને જ્યારે એક્સાઇઝ ડ્યુટી પોતે જ મુક્તિ હેઠળ હોય, ત્યારે તેને ગમે તે નામે ઓળખવામાં આવે તેવા કોઈપણ સરચાર્જ કે સેસ લાદવાનો કોઈ પ્રશ્ન જ ઉપસ્થિત થતો નથી. તેણે સેન્ટ્રલ બોર્ડ ઓફ એક્સાઇઝ એન્ડ કસ્ટમ્સ (જે હવે પછી 'સદર સી.બી.ઈ.સી.' તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ના તારીખ ૧૦.૮.૨૦૦૪ ના પરિપત્ર પર આધાર રાખ્યો હતો. તેણે ૨૦૧૭ (૩૫૫) ઈ.એલ.ટી. (એસ.સી.) માં

રિપોર્ટ થયેલ એસ.આર.ડી. ન્યુટ્રિએન્ટ્સ પ્રાઈવેટ લિમિટેડ વિ. સી.સી.ઈ., ગુવાહાટી ના કેસમાં આપેલા સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદા પર પણ આધાર રાખ્યો હતો.

૨.૯ અરજદારોએ કમિશનર (અપીલ્સ) ના હુકમને, જે હદે તેમણે રિફંડ ક્લેઇમ નામંજૂર કર્યો હતો તે હદે પડકારતી અપીલ સેસ્ટેટ, અમદાવાદ સમક્ષ દાખલ કરેલ છે. વિભાગે કોઈ અપીલ દાખલ કરેલ નથી અને કમિશનર (અપીલ્સ) ના હુકમનો સ્વીકાર કર્યો છે.

૨.૧૦ તેથી, અરજદારોએ જૂન ૨૦૦૭ થી માર્ચ ૨૦૦૮ સુધીની ઈ.સી.એસ.એચ.એસ.ઈ.સી. ની રકમ પેટે રૂ. ૫૪,૧૦,૮૧૦/- ની રકમનું રિફંડ મેળવવાની માંગણી કરતી રિફંડ અરજી સામાવાળા નં. ૨ ની કચેરીમાં દાખલ કરી હતી.

૨.૧૧ કમિશનર (અપીલ્સ) દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા તારીખ ૧૯.૧૨.૨૦૧૮ ના હુકમની સ્થિતિની ખાતરી કર્યા પછી, એક્સાઇઝ વિભાગે, વિભાગના પ્રી-ઓડિટ મારફતે, રિફંડ ક્લેઇમ મંજૂર કર્યો હતો અને આ બાબત સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા તારીખ ૦૧.૦૪.૨૦૧૯ ના ત્યાર પછીના રિફંડ હુકમમાં પણ પ્રતિબિંબિત થઈ હતી.

૨.૧૨ આશરે દોઢ વર્ષ પછી, સામાવાળા નં. ૨ એ અરજદારો પર તારીખ ૦૮.૧૦.૨૦૨૦ ની એક કારણદર્શક નોટિસ જારી કરી હતી, જેમાં

ઈ.સી.એસ.એચ.એસ.ઈ.સી. પેટે અરજદારને રિફંડ કરવામાં આવેલી રૂ. ૫૪,૧૦,૮૧૦/- ની રકમ વ્યાજ સહિત વસૂલ કરવાનો પ્રસ્તાવ મૂકવામાં આવ્યો હતો. અરજદારોના જણાવ્યા મુજબ, આવી કારણદર્શક નોટિસ જારી કરવાનો એકમાત્ર આધાર એ છે કે સુધારેલા જાહેરનામા નં. ૩૯/૨૦૦૧ માં માત્ર એક્સાઇઝ ડ્યુટી અને વધારાની એક્સાઇઝ ડ્યુટીમાંથી જ મુક્તિની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે અને તેથી, સરકાર દ્વારા સંબંધિત ફાયનાન્સ એક્ટ હેઠળ ઈ.સી.એસ.એચ.એસ.ઈ.સી. વસૂલવામાં આવે છે, અને તેનો સદર જાહેરનામા હેઠળ સમાવેશ થશે નહીં. તેમાં તારીખ ૦૬.૧૨.૨૦૧૯ ના રોજ આપવામાં આવેલા અને ૨૦૧૯ (૩૭૦) ઈ.એલ.ટી. ૩ (એસ.સી.) માં રિપોર્ટ થયેલા યુનિકોર્ન ઈન્ડસ્ટ્રીઝ વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા ના કેસમાં આપેલા સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદા પર પણ આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો. સર્વોચ્ચ અદાલતના ત્યાર પછીના ચુકાદાને ધ્યાને રાખીને, તેમાં અરજદાર દ્વારા મેળવવામાં આવેલા રિફંડની વસૂલાત કરવાનો પ્રસ્તાવ મૂકવામાં આવ્યો છે. સુનાવણીની તારીખ અગાઉથી જ વીતી ગઈ હતી કારણ કે નોટિસ તારીખ ૧૨.૦૧.૨૦૨૧ ના રોજ મળી હતી અને સુનાવણીની તારીખ ૦૧.૦૧.૨૦૨૧ ના રોજ નિયત કરવામાં આવી હતી.

૨.૧૩ મહામારીના કારણે, અરજદાર નં. ૨, વરિષ્ઠ નાગરિક હોઈ, નિયમિતપણે કચેરીમાં હાજરી આપી શકતા ન હતા. તેમણે એક મહિનાનો સમય માંગતો પત્ર લખ્યો હતો અને આ પિટિશનો દાખલ કરેલ છે. અરજદાર નં. ૨ ના

જણાવ્યા મુજબ, જુનિયર અધિકારી દ્વારા આ કાયદાની પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ છે, જેમને તેમના ઉપરી અધિકારીના નિર્ણય પ્રત્યે કોઈ આદર નથી. ઉપલી અર્ધ-ન્યાયિક સત્તાધિકારીના બંધનકર્તા હુકમ સામે સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા તદ્દન મનસ્વી અને ગેરવાજબી રીતે પ્રશ્ન ઉઠાવી શકાય નહીં. તે કાયદા હેઠળ ટકી શકે તેમ પણ નથી, તેથી, નીચે મુજબની અરજ:

"૧૮....

(એ) આ નામદાર અદાલત સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા આ સાથે જોડેલા એનેક્ષર ઇ પર જારી કરવામાં આવેલી તારીખ ૮.૧૦.૨૦૨૦ ની કારણદર્શક નોટિસ નં. IV/૯-૧૧/એસ.સી.એન./અજંતા/અંજાર-ભચાઉ/૨૦-૨૧ ૨૦૨૦૧૦૬૪WX૦૦૦૦૪X૭A૭૮) ને કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરતી મેન્ડામસની રિટ અથવા મેન્ડામસના પ્રકારની રિટ અથવા પ્રોહિબિશનની રિટ અથવા પ્રોહિબિશનના પ્રકારની રિટ અથવા સરશિયોરરીની રિટ અથવા સરશિયોરરીના પ્રકારની રિટ અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટ, હુકમ અથવા નિર્દેશ જારી કરવા મહેરબાની કરશો.

(બી) આ પિટિશન દાખલ કરવા, સુનાવણી અને આખરી નિકાલ પેન્ડિંગ રહેવા દરમિયાન, આપ નામદાર સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા આ સાથે જોડેલા એનેક્ષર ઇ પર જારી કરવામાં આવેલી તારીખ ૮.૧૦.૨૦૨૦ ની કારણદર્શક નોટિસ નં. IV/૯-૧૧/એસ.સી.એન./અજંતા/અંજાર ભચાઉ/૨૦-૨૧ (ડી.આઇ.એન.: ૨૦૨૦૧૦૬૪WX૦૦૦૦૪X૭A૭૮) ના અમલ અને કાર્યવાહી પર સ્ટે

આપવા અને સ્થગિત કરવા મહેરબાની કરશો અને સદર કારણદર્શક નોટિસ મારફતે ઉપસ્થિત કરવામાં આવેલી માંગણીઓના ન્યાયનિર્ણય અથવા વસૂલાતના સંબંધમાં કોઈપણ રીતે આગળ વધતાં સામાવાળા નં. ૩ ને અટકાવવા માટે વધુમાં મહેરબાની કરશો.

(સી) ઉપરની અરજ (બી) ના સંદર્ભમાં એકતરફી વચગાળાની રાહત મંજૂર કરવામાં આવે.

(ડી) ન્યાયી અને યોગ્ય જણાય તેવી અન્ય અને વધુ રાહતો મંજૂર કરવામાં આવે."

૩. આ અદાલતે તારીખ ૨૩.૦૨.૨૦૨૧ ના રોજ નોટિસ જારી કરતી વખતે નીચે મુજબનો હુકમ પસાર કર્યો હતો:

"૧. ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ દાખલ કરવામાં આવેલી હાલની પિટિશન મારફતે, સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા જારી કરવામાં આવેલી તારીખ ૮.૧૦.૨૦૨૦ ની કારણદર્શક નોટિસ નં. IV/૯-૧૦/એસ.સી.એન./અજંતા અંજાર ભચાઉ ૨૦૨૦-૨૧ (ડી.આઇ.એન. ૨૦૨૦૧૦૬૪ WX ૦૦૦૦૭ W ૩૯૨૧) ની કાયદેસરતા અને માન્યતાને, મુખ્યત્વે એવા કારણસર પડકારવામાં આવી છે કે તે કાયદાની કોઈપણ સત્તા વિના અને બંધનકર્તા પૂર્વચુકાદાઓની સ્પષ્ટ અવગણના કરીને જારી કરવામાં આવી છે, જેમાં નીચે મુજબની અરજ કરવામાં આવી છે:

"૧૮. (એ) આ નામદાર અદાલત સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા આ સાથે જોડેલા એનેક્ષર ઇ પર જારી કરવામાં આવેલી તારીખ ૮.૧૦.૨૦૨૦ ની કારણદર્શક નોટિસ નં. IV/૯-૧૦/એસ.સી.એન./અજંતા/અંજાર-ભચાઉ/૨૦૨૦-૨૧ (ડી.આઇ.એન. ૨૦૨૦૧૦૬૪WX૦૦૦૦૭W૩૯૨૧) ને કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરતી મેન્ડામસની રિટ અથવા મેન્ડામસના પ્રકારની રિટ અથવા પ્રોહિબિશનની રિટ અથવા પ્રોહિબિશનના પ્રકારની રિટ અથવા સરશિયોરરીની રિટ અથવા સરશિયોરરીના પ્રકારની રિટ અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટ, હુકમ અથવા નિર્દેશ જારી કરવા મહેરબાની કરશો;

(બી) આ પિટિશન દાખલ કરવા, સુનાવણી અને આખરી નિકાલ પેન્ડિંગ રહેવા દરમિયાન, આપ નામદાર સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા આ સાથે જોડેલા એનેક્ષર ઇ પર જારી કરવામાં આવેલી તારીખ ૮.૧૦.૨૦૨૦ ની કારણદર્શક નોટિસ નં. IV/૯-૧૦/એસ.સી.એન./અજંતા/અંજાર-ભચાઉ/૨૦૨૦-૨૧ (ડી.આઇ.એન. ૨૦૨૦૧૦૬૪WX૦૦૦૦૭W૩૯૨૧) ના અમલ અને કાર્યવાહી પર સ્ટે આપવા અને સ્થગિત કરવા મહેરબાની કરશો અને સદર કારણદર્શક નોટિસ મારફતે ઉપસ્થિત કરવામાં આવેલી માંગણીઓના ન્યાયનિર્ણય અથવા વસૂલાતના સંબંધમાં કોઈપણ રીતે આગળ વધતાં સામાવાળા નં. ૩ ને અટકાવવા માટે વધુમાં મહેરબાની કરશો;

(સી) ઉપરની અરજ (બી) ના સંદર્ભમાં એકતરફી વચગાળાની રાહત મંજૂર કરવામાં આવે;

(ડી) ન્યાયી અને યોગ્ય જણાય તેવી અન્ય અને વધુ રાહતો મંજૂર કરવામાં આવે."

૨. અરજદાર કંપની ઈલેક્ટ્રિક એનર્જી સેવિંગ લેમ્પ્સ, વિટ્રિફાઇડ ટાઇલ્સ, ક્વાર્ટ્ઝ ક્લોક્સ વગેરેનું ઉત્પાદન કરે છે. વર્ષ ૨૦૦૧ માં કચ્છ જિલ્લામાં આવેલા ધરતીકંપ દરમિયાન, કચ્છના એકમોમાંથી ક્લિયર કરવામાં આવેલા એક્સાઇઝપાત્ર માલસામાનને મુક્તિ આપતું તારીખ ૩૧.૭.૨૦૦૧ નું નોટિફિકેશન નં. ૩૯/૨૦૦૧-સીઈ કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા બહાર પાડવામાં આવ્યું હતું. અરજદારનું એકમ કચ્છમાં હોવાના કારણે, તેણે સદર નોટિફિકેશનનો લાભ મેળવ્યો હતો. જાન્યુઆરી-૨૦૦૭ થી મે-૨૦૦૭ ના સમયગાળા માટે એજ્યુકેશન સેસ અને સેકન્ડરી એન્ડ હાયર સેકન્ડરી એજ્યુકેશન સેસ સંબંધે અરજદાર દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલો રિફંડ દાવો આંશિક રીતે મંજૂર કરવામાં આવ્યો હતો, પરંતુ એજ્યુકેશન સેસ અને સેકન્ડરી એન્ડ હાયર સેકન્ડરી એજ્યુકેશન સેસનો દાવો નામંજૂર કરવામાં આવ્યો હતો.

3. આ બાબતને કમિશનર (અપીલ્સ), રાજકોટ સમક્ષ પડકારવામાં આવી હતી, જેમણે તારીખ ૧૩.૯.૨૦૦૭ ના રોજ આસિસ્ટન્ટ કમિંશનર દ્વારા પસાર કરવામા આવેલા રિફંડ હુકમને માન્ય રાખ્યો હતો; જોકે, તેમણે એજ્યુકેશન સેસ અને સેકન્ડરી એન્ડ હાયર સેકન્ડરી એજ્યુકેશન સેસ મંજૂર કર્યા ન હતા. તેથી, સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ એન્ડ સર્વિસ ટેક્સ એપેલેટ ટ્રિબ્યુનલ (ટૂંકમાં 'સેસ્ટેટ') સમક્ષ પડકાર કરવામાં આવ્યો હતો, જેણે તારીખ

૯.૧.૨૦૦૯/૨૫.૪.૨૦૦૯ ના રોજ પરિણામી રાહત સાથે અપીલ મંજૂર કરી હતી.

૪. નિર્ણયકર્તા સત્તાધિકારીએ, રિફંડ દાવો મંજૂર કરતી વખતે, તારીખ ૧૨.૫.૨૦૧૦ ના રોજ રૂ. ૧૪,૮૬,૦૧૫/- ની રકમનો રિફંડ દાવો એવા કારણોસર મંજૂર કર્યો ન હતો, જે એજ્યુકેશન સેસ અને સેકન્ડરી એન્ડ હાયર સેકન્ડરી એજ્યુકેશન સેસ સંબંધિત હતો કે આ નોટિફિકેશન નં. ૩૯/૨૦૦૧-સીઈ સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ ડ્યુટી અને એડિશનલ સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ ડ્યુટી માટે ઉપલબ્ધ હતું અને તેમાં એજ્યુકેશન સેસ તથા સેકન્ડરી એન્ડ હાયર સેકન્ડરી એજ્યુકેશન સેસ આવરી લેવાશે નહીં.

૫. આ બાબતને કમિશનર (અપીલ્સ), રાજકોટ સમક્ષ પડકારવામાં આવી હતી, જેમણે તારીખ ૧૮.૧૨.૨૦૧૮ ના પોતાના હુકમથી અરજદારનો દાવો મંજૂર કર્યો હતો. તારીખ ૧૮.૧૨.૨૦૧૮ ના આ હુકમનો વિભાગ દ્વારા સ્વીકાર કરવામાં આવ્યો છે.

૬. તારીખ ૨૨.૧.૨૦૧૯ ના રોજ, કમિશનર (અપીલ્સ), રાજકોટના સદર હુકમને અનુસરીને, અરજદારે રૂ. ૧૪,૮૬,૦૧૫/- ના રિફંડ માટે સામાવાળા નં. ૨ ની કચેરીમાં અરજી કરી હતી, જે સંબંધિત સત્તાધિકારી દ્વારા સ્વીકારી લેવામાં આવી છે. આ રકમ અરજદારને પહેલેથી જ ચૂકવી દેવામાં આવી છે.

૭. દોઢ વર્ષ પછી તારીખ ૮.૧૦.૨૦૨૦ ના રોજ એક કારણદર્શક

નોટિસ જારી કરવામાં આવી છે, જેમાં એવા કારણોસર રૂ. ૧૪,૮૬,૦૧૫/- ની રકમ વસૂલ કરવાનો પ્રસ્તાવ મૂકવામાં આવ્યો છે કે નોટિફિકેશન નં. ૩૯/૨૦૦૧ હેઠળ માત્ર સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ અને એડિશનલ સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝની મુક્તિની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે અને એજ્યુકેશન સેસ તથા સેકન્ડરી એન્ડ હાયર સેકન્ડરી એજ્યુકેશન સેસ સદર નોટિફિકેશન હેઠળ આવરી લેવામાં આવશે નહીં.

૮. અરજદાર એ હકીકતથી વ્યથિત છે કે જ્યારે કમિશનર (અપીલ્સ), રાજકોટના તારીખ ૧૮.૧૨.૨૦૧૮ ના હુકમ અને અન્ય હુકમો, કે જે તમામે આખરીતા પ્રાપ્ત કરી લીધી છે, તેની સામે કોઈ પડકાર કરવામાં આવ્યો નથી, ત્યારે આ કારણદર્શક નોટિસની શરૂઆત સંપૂર્ણપણે અધિકારક્ષેત્ર વિનાની છે. તેથી, અરજદાર ઉપરોક્ત અરજો સાથે આ અદાલત સમક્ષ ઉપસ્થિત છે.

૯. અમે વિદ્ધાન વકીલ સુશ્રી અમૃતા ઠાકોરને સાંભળ્યા છે, જેમણે અમારું ધ્યાન સર્વોચ્ચ અદાલત તેમજ આ અદાલતના વિવિધ ચુકાદાઓ તરફ દોર્યું છે. તેમણે ભારપૂર્વક રજૂઆત કરી છે કે ન્યાયિક શિસ્ત પણ ઉપલી અપીલીય સત્તાધિકારીઓના હુકમનો અમલ કરવાની અપેક્ષા રાખે છે અને એક લાંબી કાનૂની લડત પછી અરજદારને જે રિફંડ દાવો આપવામાં આવ્યો છે, તેને ફરી એકવાર વસૂલ કરવાની કાર્યવાહી શરૂ ન કરવી જોઈએ.

૧૦. આખરી નિકાલ માટે નોટિસ કાઢવી, જે તારીખ ૮.૩.૨૦૨૧ ના રોજ પરતપાત્ર રહેશે. પરતપાત્ર તારીખ સુધી પેરાગ્રાફ ૧૮.બી. મુજબ વચગાળાની રાહત મંજૂર કરવામાં આવે છે. વિદ્ધાન કેન્દ્ર સરકારના સ્ટેન્ડિંગ કાઉન્સેલ શ્રી

પાર્થ દિવ્યેશ્વર સામાવાળા નં. ૧ તરફે અને તેમના વતી નોટિસની બજવણી માફ રાખે છે.

૧૧. અદાલત દ્વારા પૂછવામાં આવેલા ચોક્કસ પ્રશ્ન પર વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી અમૃતા ઠાકોરે રજૂઆત કરી હતી કે વર્ચ્યુઅલ માધ્યમ દ્વારા વ્યક્તિગત સુનાવણીની તારીખ ૧૨.૧.૨૦૨૧ નિયત કરવામાં આવી હતી; જોકે, નોટિસ તારીખ ૨૪.૧.૨૦૨૧ ના રોજ મળી છે. ત્યારબાદની કોઈપણ તારીખ અંગે કોઈ જાણ કરવામાં આવી નથી."

૩.૧ આ અદાલત દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવેલી સદર વચગાળાની રાહતની બજવણી વિધિવત રીતે થઈ ચૂકી છે. વધુ હકીકતો રેકોર્ડ પર મૂકવા માટે અરજદાર વતી એક સોગંદનામું દાખલ કરવામાં આવ્યું છે, જેમાં અન્ય બાબતો સાથે એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે અરજદારને તારીખ ૧૬.૦૨.૨૦૨૧ ના રોજ સુનાવણીની બીજી નોટિસ મળી હતી. અરજદારે તારીખ ૨૫.૦૨.૨૦૨૧ ના રોજ એક પત્ર પાઠવીને સામાવાળા નં. ૨ ને પિટિશનની નકલ અને આ અદાલતના હુકમની બજવણી કરી હતી. ત્યારબાદ તારીખ ૨૫.૦૨.૨૦૨૧ ના રોજ, અરજદારને સામાવાળા નં. ૨ પાસેથી તારીખ ૧૬.૦૨.૨૦૨૧ ની સુનાવણીની બીજી નોટિસ મળી હતી જેમાં સુનાવણીની તારીખ ૨૪.૦૨.૨૦૨૧ નિયત કરવામાં આવી હતી, જે સુનાવણીની નોટિસ મળ્યાના એક દિવસ અગાઉની હતી. તેથી, સામાવાળાને તારીખ ૦૨.૦૩.૨૦૨૧ ના રોજ એક પત્રવ્યવહાર મોકલવામાં આવ્યો હતો જેમાં જણાવવામાં આવ્યું હતું કે સુનાવણીની બીજી

નોટિસ મળી ન હતી અને વાસ્તવમાં, તે સુનાવણીની તારીખ પછી આવી પહોંચી હતી. તેમાં આ અદાલતના હુકમ તરફ પણ ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું.

૪. અમે અરજદારો તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી અમૃતા ઠાકોર અને સામાવાળા નં. ૧ અને ૨ તરફે વિદ્વાન વકીલ શ્રી પાર્થ દિવ્યેશ્વર દ્વારા સહાયતા પ્રાપ્ત યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા તરફેના વિદ્વાન એડિશનલ સોલિસિટર જનરલ (એ.એસ.જી.) શ્રી દેવાંગ વ્યાસને વિસ્તૃતપણે સાંભળ્યા છે.

૫. વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી અમૃતા ઠાકોરે સામાવાળા નં. ૨ ના પગલાં સામે ખેદ વ્યક્ત કર્યો છે, જે, તેમના જણાવ્યા મુજબ, કાયદાના સુસ્થાપિત સિદ્ધાંતોનું સ્પષ્ટ અને ઘોર ઉલ્લંઘન છે. તેમના જણાવ્યા મુજબ, અર્ધન્યાયિક સત્તાધિકારી દ્વારા પણ પદાનુક્રમિક શિસ્તનું પાલન કરવું આવશ્યક છે. કોઈપણ નીચલા હોદ્દાના અધિકારી માટે કાયદાની પ્રક્રિયાનું અતિક્રમણ કરવું અસ્વીકાર્ય છે. અર્ધન્યાયિક સત્તાધિકારીઓના કિસ્સામાં પણ, તેમના અપીલીય સત્તાવાળાઓના નિર્ણયો જેઓ જુનિયર છે તેમના પર અનિવાર્યપણે બંધનકર્તા રહેવા જરૂરી છે. માત્ર ન્યાયિક શિસ્તના સિદ્ધાંતને જ સંપૂર્ણપણે નેવે મૂકી દેવામાં આવ્યો નથી, પરંતુ સંબંધિત અધિકારીએ સુસ્થાપિત ન્યાયિક સિદ્ધાંતોનું પણ ઉલ્લંઘન કર્યું છે અને તેથી, તેમના જણાવ્યા અનુસાર, અદાલતે માત્ર આ પિટિશનો મંજૂર કરવાની જ જરૂર નથી, પરંતુ અરજદારો માટે મુશ્કેલી ઊભી કરવા બદલ સામાવાળા પક્ષ પર ભારે ખર્ચ પણ લાદવો જોઈએ. તેમણે એવી પણ રજૂઆત કરી છે કે એવો સુસ્થાપિત સિદ્ધાંત છે કે એકવાર સત્તાવાળાઓના

નિર્ણયને આખરીપણું પ્રાપ્ત થઈ ગયા પછી, ન્યાયિક શિસ્તનું નિયમન કરતી એવી એક પ્રણાલી હોવી જોઈએ કે જેના દ્વારા ફરીથી કોઈ પણ અનુગામી ઘટના તે શિસ્તને અને સંબંધિત સમયે પ્રવર્તમાન કાયદાને ધ્યાનમાં રાખીને પસાર કરવામાં આવેલા હુકમને અસ્તવ્યસ્ત કરી શકે નહીં. તેમના જણાવ્યા અનુસાર, ન્યાયિક નિર્ણયના આખરીપણાનો એક સુવિખ્યાત સિદ્ધાંત છે, જે ન્યાય વહીવટ જેના પર નિર્ભર છે તે પૈકીનું એક આવશ્યક ઘટક છે.

પ.૧ વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી અમૃતા ઠાકોરે પોતાની વિગતવાર રજૂઆતોના સમર્થનમાં નીચે મુજબના નિર્ણયો પર આધાર રાખ્યો છે:

ક્રમ નં.	**ચુકાદો**
૧	યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા વિરુદ્ધ કમલાક્ષી ફાઇનાન્સ કોર્પોરેશન લિમિટેડ, ૧૯૯૧ (૫૫) ઈ.એલ.ટી. ૪૩૩ (એસ.સી.) માં રિપોર્ટ થયેલ
૨	કમિશનર ઓફ સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ, કાનપુર વિરુદ્ધ કોઠારી પ્રોડક્ટ્સ લિમિટેડ, ૨૦૦૮ (૨૨૯) ઈ.એલ.ટી. ૧૨ (એસ.સી.) માં રિપોર્ટ થયેલ
૩	કમિશનર ઓફ કસ્ટમ્સ, નવી દિલ્હી વિરુદ્ધ ટેક્સકોમેશ એક્સપોર્ટ, ૨૦૧૫ (૩૨૨) ઈ.એલ.ટી. ૬૦૧ (એસ.સી.) માં રિપોર્ટ થયેલ
૪	યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા વિરુદ્ધ વિક્કો લેબોરેટરીઝ, ૨૦૦૭ (૨૧૮) ઈ.એલ.ટી. ૬૪૭ (એસ.સી.) માં રિપોર્ટ થયેલ
૫	ક્લેરિસ લાઇફસાયન્સિસ લિમિટેડ વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા, ૨૦૧૩ (૨૯૮) ઈ.એલ.ટી. ૪૫ (ગુજ.) માં રિપોર્ટ થયેલ
૬	ક્લેરિસ લાઇફસાયન્સિસ લિમિટેડ વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા, ૨૦૧૪ (૩૦૫) ઈ.એલ.ટી. ૪૯૭ (ગુજ.) માં રિપોર્ટ થયેલ
૭	લુબી ઈન્ડસ્ટ્રીઝ એલ.એલ.પી. વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા, ૨૦૧૬ (૩૩૭) ઈ.એલ.ટી. ૧૭૯ (ગુજ.) માં રિપોર્ટ થયેલ
૮	કમિશનર ઓફ કસ્ટમ્સ વિરુદ્ધ મિલ્ટન ફાઇબર્સ, ૨૦૧૧ (૨૭૧) ઈ.એલ.ટી. ૫૧૨ (ગુજ.) માં રિપોર્ટ થયેલ
૯	લ્યુપિન લિમિટેડ વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા, ૨૦૧૩ (૨૯૩)

	ઈ.એલ.ટી. ૩૫૪ (ગુજ.) માં રિપોર્ટ થયેલ
૧૦	હોપ પ્લાન્ટેશન્સ વિ. તાલુકા લેન્ડ બોર્ડ, ૧૯૯૯ (૫) એસ.સી.સી. ૫૯૦ માં રિપોર્ટ થયેલ
૧૧	યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિ. મદ્રાસ ટેલિફોન, ૨૦૦૬ (૮) એસ.સી.સી. ૬૬૨ માં રિપોર્ટ થયેલ
૧૨	પ્રદીપ કુમાર મસ્કારા વિ. સ્ટેટ ઓફ ડબલ્યુ.બી., ૨૦૧૫ (૨) એસ.સી.સી. ૬૫૩ માં રિપોર્ટ થયેલ
૧૩	સુબ્રમણ્યમ સ્વામી વિ. સ્ટેટ ઓફ ટી.એન., ૨૦૧૪ (૫) એસ.સી.સી. ૭૫ માં રિપોર્ટ થયેલ

૬. તેનાથી વિપરીત, વિદ્વાન એ.એસ.જી. શ્રી દેવાંગ વ્યાસે તેમની સ્વાભાવિક નિષ્પક્ષતાથી એવી રજૂઆત કરી છે કે આ નિઃશંકપણે અધિકારી તરફથી વધુ પડતો ઉત્સાહ અને અતિ-ઉત્સાહ છે, જેના કારણે આ કારણદર્શક નોટિસ જારી કરવામાં આવી છે. તેમણે એવી રજૂઆત કરી છે કે આવી કારણદર્શક નોટિસ જારી કરવામાં કોઈ બદઈરાદો નથી અને સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદા મારફતે આવેલા અનુગામી ફેરફારના કારણે જ અધિકારીએ આ કારણદર્શક નોટિસ જારી કરી છે અને તેથી, સામાવાળા નં. ૨ ના પગલાંમાં વધુ પડતો અર્થ કાઢવો જોઈએ નહીં, તેમ છતાં, ન્યાયિક શિસ્તના સુસ્થાપિત સિદ્ધાંતને ધ્યાનમાં રાખતાં તેઓ આ પગલાંનો બચાવ કરવાની સ્થિતિમાં રહી શક્યા નહીં.

૭. શરૂઆતમાં જ, અમે વિદ્વાન એ.એસ.જી. શ્રી દેવાંગ વ્યાસ દ્વારા દર્શાવવામાં આવેલી નિષ્પક્ષતાની પ્રશંસા કરીએ છીએ, જે બંધારણીય હોદ્દો ધરાવતા અધિકારીઓ પાસેથી અપેક્ષિત છે. અને આ પાસું સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયોમાં વારંવાર પ્રતિબિંબિત થાય છે, જેને એક સુસ્થાપિત ફરજ હોવાના નાતે અહીં પુનઃ રજૂ કરવાની જરૂર જણાતી નથી.

૮. હાથ પરની બાબત તરફ પાછા વળતાં, ઉપર આપવામાં આવેલી કાલક્રમિક વિગતોનું પુનરાવર્તન કરવાની જરૂર નથી. એક નજરે જોઈ શકાય તેવો એક ચાર્ટ તૈયાર કરવો પર્યાપ્ત રહેશે.

વર્ષ	**ઘટના**	**સત્તાધિકારી/ અર્ધન્યાયિક સત્તાધિકારી**	**પરિણામ**
જાન્યુઆરી, ૨૦૦૧	ગુજરાત જિલ્લામાં, ખાસ કરીને કચ્છ જિલ્લામાં ધરતીકંપ	-	-
૩૧.૦૭.૨૦૦૧	મુક્તિ જાહેરનામું નં. ૩૯/૨૦૦૧-સીઈ બહાર પાડવું	કેન્દ્ર સરકાર	-
૨૦૦૭-૨૦૦૮	અરજદારે જૂન, ૨૦૦૭ થી માર્ચ, ૨૦૦૮ સુધીના સમયગાળા માટે સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ ડ્યુટી, ઇ.સી.એસ.એચ.એસ.ઇ. સી. માટે અલગ દાવો દાખલ કર્યો	ભુજના આસિસ્ટન્ટ કમિશનર	અંશતઃ મંજૂર કર્યો. એક્સાઇઝ ડ્યુટી માન્ય રાખી પરંતુ ઇ.સી.એસ.એચ.એસ .ઇ.સી. અમાન્ય રાખી
૨૦૦૮-૨૦૦૯	જાહેરનામું નં. ૩૯/૨૦૦૧-સીઇ સુધારવામાં આવ્યું.	કેન્દ્ર સરકાર	-
-	કમિશનર ઓફ અપીલ્સ સમક્ષ પડકાર કરવામાં આવ્યો	કમિશનર ઓફ અપીલ્સ	તારીખ ૦૭.૦૩.૨૦૦૮ અને ૨૭.૦૬.૨૦૦૮ ના હુકમથી ભુજના આસિસ્ટન્ટ કમિશનરના હુકમની પુષ્ટિ કરી
-	અરજદારે સેસ્ટેટનો આશરો લીધો	સેસ્ટેટ, અમદાવાદ	તારીખ ૧૦.૦૮.૨૦૦૯ અને ૦૯.૧૧.૨૦૦૯ ના હુકમથી મામલો નિર્ણયકારી સત્તાધિકારીને રિમાન્ડ કર્યો.
૧૦.૦૬.૨૦૧૦	અરજદારે નિર્ણયકારી સત્તાધિકારીનો આશરો	ડેપ્યુટી કમિશનર સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ	રીફંડ ક્લેઇમ મંજૂર કર્યો, પરંતુ

	લીધો.		ઇ.સી.એસ.એચ.એસ .ઇ.સી. સંબંધિત રૂ. ૫૪,૧૦,૮૧૦/- નામંજૂર કર્યા.
૦૬.૦૮.૨૦૧૦	અરજદારે કમિશનર ઓફ અપીલ્સનો આશરો લીધો.	કમિશનર ઓફ અપીલ્સ	તે ગ્રાહ્ય રાખ્યો અને તારીખ ૧૦.૦૮.૨૦૦૪ ના પરિપત્ર તેમજ તારીખ ૦૮.૦૪.૨૦૧૧ ના અન્ય પરિપત્ર પર આધાર રાખીને ઇ.સી. અને એસ.એચ.એસ.ઇ.સી . બંને મંજૂર કર્યા
૨૨.૦૧.૨૦૧૯	અરજદારે રૂ. ૫૪,૧૦,૮૧૦/- ના રીફંડની માંગણી કરતી રીફંડ અરજી દાખલ કરી.	આસિસ્ટન્ટ કમિશનર (ઓડિટ)	ખાતાના પ્રી-ઓડિટ દ્વારા આ મંજૂર કરવામાં આવ્યું હતું.
૨૯.૦૩.૨૦૧૯	રીફંડ દાવાનો જે ભાગ નામંજૂર કરવામાં આવ્યો હતો તે હદ સુધી કમિશનર (અપીલ્સ) ના તારીખ ૧૯.૧૨.૨૦૧૮ ના હુકમને અરજદાર દ્વારા પડકારવામાં આવ્યો હતો.	સેસ્ટેટ, અમદાવાદ	પેન્ડિંગ, અરજદારને કોઈ લાભ નહીં
૦૧.૦૪.૨૦૧૯	કમિશનર (અપીલ્સ) એ ઇ.સી. અને એસ.એચ.એસ.ઇ.સી. સંબંધિત અરજદારની અપીલ મંજૂર કરી હતી તે બાબત ધ્યાને લીધા પછી આસિસ્ટન્ટ કમિશનર, સેન્ટ્રલ જીએસટી	આસિસ્ટન્ટ કમિશનર, સેન્ટ્રલ જીએસટી	સદર હુકમ વિભાગ દ્વારા સ્વીકારવામાં આવ્યો હતો.
૦૮.૧૦.૨૦૨૦	યુનિકોર્ન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના ત્યાર પછીના ચુકાદા પર આસિસ્ટન્ટ ક મ િશનર દ્વારા આધાર	આસિસ્ટન્ટ કમિશનર	આસિસ્ટન્ટ કમિશનર, સેન્ટ્રલ જીએસટી દ્વારા રૂ. ૫૪,૧૦,૮૧૦/- ની રકમ વસૂલવા માટે કારણદર્શક નોટિસ જારી કરવામાં આવી

	રાખવામાં આવ્યો છે.		છે.

૯. ઘટનાક્રમ પરથી એ તદ્દન સ્પષ્ટ થાય છે કે રીફંડ મંજૂર કર્યાના આશરે આઠ મહિના પછી સર્વોચ્ચ અદાલતે તારીખ ૦૬.૧૨.૨૦૧૯ ના રોજ પોતાનો ચુકાદો આપ્યો હોવાના કારણે જ, કમિશનર (અપીલ્સ) ના હુકમની અવગણના કરીને સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા સદર કારણદર્શક નોટિસ જારી કરવા માટે યુનિકોર્ન ઈન્ડસ્ટ્રીઝ વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં ચુકાદા પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે, જેઓ નિઃશંકપણે અને નિર્વિવાદપણે સામાવાળા નં. ૨ ના ઉપરી સત્તાધિકારી છે અને જેમણે રીફંડ મંજૂર કરવામાં આવ્યું તે સમયે પ્રવર્તમાન કાયદાના બળે સદર હુકમ આપ્યો હતો.

૧૦. કમિશનર (અપીલ્સ) દ્વારા જે નિર્ણય આપવામાં આવ્યો હતો તે એસ.આર.ડી. ન્યુટ્રિઅન્ટ્સ પ્રા. લિ. વિ. સી.સી.ઈ., ગુવાહાટી (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદાને અનુસરતો હતો.

૧૧. આ તબક્કે, ૧૯૯૧ (૫૫) ઈ.એલ.ટી. ૪૩૩ (એસ.સી.) માં રિપોર્ટ થયેલ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા વિ. કમલાક્ષી ફાઈનાન્સ કોર્પોરેશન લિ. ના કેસમાં આપવામાં આવેલા સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદાનો સંદર્ભ લેવો યોગ્ય રહેશે.

૧૧.૧ સર્વોચ્ચ અદાલત એવા કેસની વિચારણા કરી રહી હતી કે જ્યાં, સામાવાળાના જણાવ્યા મુજબ, અરજદાર દ્વારા ઉત્પાદિત માલ સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ ટેરિફ એક્ટ, ૧૯૮૫ ની અનુસૂચિના ટેરિફ હેડિંગ ૮૫.૪૭ હેઠળ

આવતો હતો. જ્યારે અરજદારના જણાવ્યા મુજબ, સદર માલ એ જ અનુસૂચિના હેડિંગ ૩૯.૧૯ હેઠળ આવતો હતો. સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝના આસિસ્ટન્ટ કલેક્ટરે સામાવાળા ઉત્પાદકને હેડિંગ ૩૯.૧૯ હેઠળ ઉત્પાદનનું વર્ગીકરણ શા માટે ન કરવું તે અંગે કારણ દર્શાવવા નોટિસ જારી કરી હતી. કરદાતાએ ધ્યાન દોર્યું હતું કે બોરીવલી ખાતેના તેના કારખાના માટે, માલ હેડિંગ ૮૫.૪૬ હેઠળ વર્ગીકરણપાત્ર હોવાનો તેનો દાવો કલેક્ટર (અપીલ્સ) દ્વારા સ્વીકારવામાં આવ્યો હતો. જો કે, આસિસ્ટન્ટ કલેક્ટરે કરદાતાની દલીલ સ્વીકારી નહીં અને તેમણે બોરીવલી પ્લાન્ટના સંબંધમાં પસાર કરાયેલા હુકમને અલગ તારવ્યો હતો.

૧૧.૨ કરદાતાએ કલેક્ટર (અપીલ્સ) સમક્ષ અપીલ દાખલ કરી, જેમણે આસિસ્ટન્ટ કલેક્ટરના હુકમને રદ કર્યો અને એવું અવલોકન કર્યું કે કલેક્ટર ઓફ સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ (અપીલ્સ) ના હુકમને ન અનુસરવા બદલ આસિસ્ટન્ટ કલેક્ટર દ્વારા આપવામાં આવેલું કારણ ટકી શકે તેમ ન હતું. તેથી, તેમણે આસિસ્ટન્ટ કલેક્ટરને સકારણ અને સ્પીકિંગ હુકમ પસાર કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો.

૧૧.3 આસિસ્ટન્ટ કલેક્ટરે પોતાનો ત્યાર પછીનો હુકમ પસાર કરતી વખતે તે જ તારણનું પુનરાવર્તન કર્યું. તેમણે કલેક્ટર (અપીલ્સ) ના હુકમનું પાલન શા માટે કરવામાં ન આવ્યું તેનું કારણ ન આપવાનું પણ પસંદ કર્યું. કરદાતાએ સમાન હકીકતો ધરાવતા અન્ય પક્ષકારના કેસમાં સેસ્ટેટ નો ચુકાદો પણ તેમની સમક્ષ મૂક્યો હતો. તેમણે એવું અવલોકન કરીને તેને પણ અલગ

તારવ્યો કે સદર નિર્ણય સાથે વિભાગ સંમત થયો ન હતો અને વિભાગે સર્વોચ્ચ અદાલતમાં અપીલ દાખલ કરી હતી.

૧૧.૪ એક રિટ પિટિશનમાં, બોમ્બે હાઈકોર્ટે આસિસ્ટન્ટ કલેક્ટરના હુકમને કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કર્યો અને યોગ્ય હુકમ પસાર કરવા માટે સક્ષમ અધિકારીને બાબત સોંપવા વિભાગને નિર્દેશ આપ્યો. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયાએ સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ અપીલ દાખલ કરી, જ્યાં સંબંધિત અધિકારીનો વિદ્વાન એડિશનલ સોલિસિટર જનરલ દ્વારા એવો બચાવ કરવામાં આવ્યો હતો કે તેમની સામે આકરી ટિપ્પણીઓ કરવામાં વિદ્વાન ન્યાયાધીશોએ ભૂલ કરી હતી. સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું કે વાદગ્રસ્ત હુકમ પસાર કરવામાં અધિકારી કોઈ બદઈરાદાથી પ્રેરાયા ન હતા. વિભાગ મહેસૂલ ગુમાવશે તેવી આસિસ્ટન્ટ કલેક્ટરની છાપ અથવા ચિંતા પણ તેમની પાસે ઉપલબ્ધ કોઈ ઉપાય ન હતો. અદાલતે કલમ ૩૫ ઈ પર આધાર રાખ્યો કે તે સદર મુદ્દાનો ઉકેલ લાવવા અથવા તેને સુધારવા માટે વિભાગને પૂરતી સત્તાઓ આપે છે. જો કે, મહેસૂલના હિતનું રક્ષણ કરવાની ગમે તેટલી ચિંતા પણ તેમને ન્યાયિક શિસ્તનું પાલન કરવાની જવાબદારીમાંથી મુક્ત કરી શકે નહીં.

૧૧.૫ નીચે મુજબ પુનઃ રજૂ કરવું યોગ્ય રહેશે:

સર્વોચ્ચ અદાલતના સંબંધિત તારણો અને અવલોકનો:

"૭. આસિસ્ટન્ટ કલેક્ટરની એવી છાપ અથવા ચિંતા કે, જો તેઓ

કરદાતાની દલીલ સ્વીકારે, તો ખાતાને મહેસૂલનું નુકસાન થશે અને બાબતને સુધારવા માટે કોઈ ઉપાય પણ રહેશે નહીં, તે પણ ખોટું છે. કલમ ૩૫ઈ આ સંબંધમાં ખાતાને પર્યાપ્ત સત્તાઓ પ્રદાન કરે છે. પેટા-કલમ (૧) હેઠળ, જ્યાં સેન્ટ્રલ બોર્ડ ઓફ એક્સાઇઝ એન્ડ કસ્ટમ્સ [ડાયરેક્ટ ટેક્સીસ] સમક્ષ સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝના કલેક્ટર દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલો કોઈપણ એવો હુકમ ધ્યાને આવે કે જેની કાયદેસરતા અથવા ઔચિત્યથી તે સંતુષ્ટ ન હોય, તો તે બોર્ડ દ્વારા તેના હુકમમાં નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે તેવા નિર્ણય અથવા હુકમમાંથી ઉદ્‌ભવતા મુદ્દાઓના નિર્ધારણ માટે એપેલેટ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ અરજી કરવાનો કલેક્ટરને નિર્દેશ આપી શકે છે. પેટા-કલમ (૨) હેઠળ સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝના કલેક્ટર, જ્યારે તેમના તાબા હેઠળના કોઈ સત્તાધિકારી દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલો કોઈપણ હુકમ તેમના ધ્યાને આવે, જો તેઓ તેની કાયદેસરતા અથવા ઔચિત્યથી સંતુષ્ટ ન હોય, તો સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝના કલેક્ટર પોતાના હુકમમાં નિર્દિષ્ટ કરે તેવા નિર્ણય અથવા હુકમમાંથી ઉદ્‌ભવતા મુદ્દાઓના નિર્ધારણ માટે કલેક્ટર (અપીલ્સ) સમક્ષ અરજી કરવાનો તેવા સત્તાધિકારીને નિર્દેશ આપી શકે છે અને ખાતાને આગળ અપીલ કરવાનો અધિકાર છે. તેથી, હવે પરિસ્થિતિ એવી છે કે, જો આસિસ્ટન્ટ કલેક્ટર અથવા કલેક્ટર દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલો કોઈપણ હુકમ મહેસૂલના હિતોની પ્રતિકૂળ હોય, તો તાત્કાલિક ઉપલા વહીવટી સત્તાધિકારી પાસે જે તે કિસ્સા મુજબ એપેલેટ કલેક્ટર અથવા એપેલેટ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ મુદ્દો લઈ જઈને સદર બાબતનો સંતોષકારક ઉકેલ લાવવાની સત્તા છે. આ સુધારેલી જોગવાઈઓના પ્રકાશમાં, કોઈપણ આસિસ્ટન્ટ કલેક્ટર અથવા કલેક્ટર

દ્વારા જે તે કિસ્સા મુજબ એપેલેટ કલેક્ટર અથવા એપેલેટ ટ્રિબ્યુનલના હુકમનું પાલન કરવાનો ઈનકાર કરવા માટે કોઈ ઔચિત્ય હોઈ શકે નહીં, ભલે પછી તેની શુદ્ધતા અંગે તેઓ કોઈ શંકા ધરાવતા હોય. તેમણે ઉપલી એપેલેટ સત્તાધિકારીના હુકમનું પાલન કરવું જ પડે. આનાથી તત્કાલ મહેસૂલને કંઈક નુકસાન થઈ શકે છે પરંતુ તેનો ઉપાય પણ તે જ અધિકારીના હાથમાં છે. તેમણે ખાતાના હિતોને જીવંત રાખવા માટે કલમ ૩૫ઈ(૧) અથવા (૨) હેઠળ યોગ્ય કાર્યવાહી હાથ ધરી શકાય તે હેતુથી સદર બાબત માત્ર બોર્ડ અથવા કલેક્ટરના ધ્યાને લાવવાની રહે છે. જો અધિકારીનો અભિપ્રાય સાચો હશે, તો નિઃશંકપણે આખરે તે માન્ય રહેશે અને આવી પ્રક્રિયાના પરિણામે થતા થોડા વિલંબ પછી પણ, મહેસૂલને ડ્યુટી મળી રહેશે.

૮. અમે આ પાસાની વિગતવાર ચર્ચા કરી છે, કારણ કે વિદ્વાન એડિશનલ સોલિસિટર જનરલ દ્વારા એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે હાઈકોર્ટ દ્વારા કરવામાં આવેલા અવલોકનો અધિકારીઓ પ્રત્યે કઠોર રહ્યા છે. તે સ્પષ્ટ છે કે હાઈકોર્ટના અવલોકનો, જે પ્રથમ દ્રષ્ટિએ તીવ્ર જણાય છે અને દેખીતી રીતે મહેસૂલ માટે અપ્રિય છે, તેનો હેતુ માત્ર મહેસૂલી બાબતોમાં એવી વૃત્તિને અંકુશમાં લેવાનો છે કે જેને જો વ્યાપક બનવા દેવામાં આવે, તો મહેસૂલને કોઈ લાભ થયા વિના કરદાતા પ્રજાને ભારે હેરાનગતિ થઈ શકે છે. અમે કહેવા માંગીએ છીએ કે ખાતાએ આ અવલોકનોને યોગ્ય ભાવનાથી લેવા જોઈએ. ભવિષ્યમાં હાઈકોર્ટના અવલોકનો ધ્યાનમાં રાખવા જોઈએ અને ન્યાયનિર્ણય કરનાર સત્તાધિકારીઓ

તેમજ એપેલેટ સત્તાધિકારીઓ દ્વારા ન્યાયિક શિસ્તની આવશ્યકતાઓ પ્રત્યે અને તેમના પર બંધનકર્તા હોય તેવા ઉપલા એપેલેટ સત્તાધિકારીઓના હુકમોનો અમલ કરવાની જરૂરિયાત પ્રત્યે અત્યંત આદર રાખવો જોઈએ."

૧૧.૬ આમ, સર્વોચ્ચ અદાલતનો ભાર ન્યાયિક શિસ્તનું પાલન કરવા પર છે અને ન્યાયનિર્ણય કરનાર સત્તાધિકારીઓ પર બંધનકર્તા હોય તેવા ઉપલા એપેલેટ સત્તાધિકારીઓના હુકમોનો અમલ કરવા માટે ન્યાયિક શિસ્તનું પાલન કરવાનો એપેલેટ સત્તાધિકારીઓ આગ્રહ રાખે તેના પર છે.

૧૨. ૨૦૦૮ (૨૨૯) ઈ.એલ.ટી. ૧૨ (એસ.સી.) માં અહેવાલ થયેલ કમિશનર ઓફ સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ, કાનપુર વિ. કોઠારી પ્રોડક્ટ્સ લિમિટેડ ના કેસમાં, ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા માંગણીને લિમિટેશનના કાયદા હેઠળ બાધિત ઠેરવવામાં આવી હતી અને અગાઉની કાર્યવાહીમાં આ મુદ્દો આવરી લેવાયેલ હોવાથી રેસ જ્યુડિકેટાનો સિદ્ધાંત લાગુ કરવામાં આવ્યો હતો. ટ્રિબ્યુનલના હુકમ સામે ખાતા દ્વારા કોઈ અપીલ દાખલ કરવામાં આવી ન હતી અને સદર હુકમે અંતિમતા પ્રાપ્ત કરી લીધી હોવાથી, સર્વોચ્ચ અદાલતના જણાવ્યા અનુસાર, કારણદર્શક નોટિસ લિમિટેશન અને રેસ જ્યુડિકેટાના સિદ્ધાંતોથી બાધિત હતી અને તે ટકવાપાત્ર ગણાઈ ન હતી.

૧૨.૧ સર્વોચ્ચ અદાલતના સંબંધિત તારણો અને અવલોકનો નીચે મુજબ છે:

"૬. આસિસ્ટન્ટ કમિશનરના હુકમથી વ્યથિત થઈને, સામાવાળાઓએ કમિશનર (અપીલ્સ), અલ્હાબાદ સમક્ષ અપીલ દાખલ કરી હતી. કમિશનરે પોતાના તારીખ ૨૮-૧૧-૧૯૯૭ ના હુકમ દ્વારા આસિસ્ટન્ટ કમિંશનર દ્વારા પસાર કરવામા આવેલા હુકમને રદ કર્યો હતો અને અપીલ મંજૂર કરી હતી. તેમાં નીચે મુજબ ઠેરવવામાં આવ્યું હતું:

"મેં કેસના રેકોર્ડ્સ, અપીલના કારણો, રૂબરૂ સુનાવણી દરમિયાન કરવામાં આવેલી રજૂઆતો અને અપીલકર્તાઓ દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલા વિવિધ ચુકાદાઓનું ધ્યાનપૂર્વક અવલોકન કર્યું છે. અપીલકર્તાઓ પાન મસાલાના ઉત્પાદનમાં રોકાયેલા છે, જે મથાળા નં. ૨૧૦૬.૦૦, સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ ટેરિફ એક્ટ, ૧૯૮૫ હેઠળ આવે છે. તેઓ જુદા જુદા રાજ્યો/પ્રદેશોમાં સ્થિત ડીલરોને ફેક્ટરીમાંથી સીધા જ પ્રોડક્ટનું વેચાણ કરે છે. અપીલકર્તાઓ કેટલાક રાજ્યો/પ્રદેશોમાં સ્થિત સી. એન્ડ એફ. એજન્ટોને પણ અમુક જથ્થાનું સ્ટોક ટ્રાન્સફર કરે છે. સમગ્ર દેશમાં અંતિમ ઉપભોક્તા કિંમત એકસમાન છે. જથ્થાબંધ ખરીદનાર દ્વારા છૂટક વિક્રેતાઓ પાસેથી વસૂલવામાં આવનાર કિંમત પણ એકસમાન છે. જથ્થાબંધ ખરીદદારોને લેન્ડેડ કોસ્ટ પર ટકાવારી તરીકે દર્શાવવામાં આવેલ એકસમાન ડિસ્કાઉન્ટ મળે તેની ખાતરી કરવા માટે તેમજ સંબંધિત રાજ્યોમાં પ્રવર્તમાન સેલ્સ ટેક્સના જુદા જુદા દરોને ધ્યાને લેવા માટે, અપીલકર્તાઓ જથ્થાબંધ કિંમત પરથી ઊલટી ગણતરી કરીને મૂળ કિંમતો નક્કી કરે છે. બીજા શબ્દોમાં અપીલકર્તાઓએ સમજાવ્યું કે જથ્થાબંધ કિંમતોમાંથી,

તેઓ ડીલરના માર્જિનને બાદ કરે છે અને ત્યારબાદ ડીલરે ભોગવવા પડતા સેલ્સ ટેક્સને અને ત્યારબાદ સમાન ધોરણે વસૂલવામાં આવતા ભાડાના ઘટકને તેમજ જો કોઈ ટર્નઓવર ટેક્સ ચૂકવવાપાત્ર હોય તો તેને પણ બાદ કરે છે. આ રીતે મૂળ કિંમત વત્તા એક્સાઈઝ ડ્યુટી પ્રાપ્ત થાય છે. આને મૂળ કિંમત (આકારણીપાત્ર મૂલ્ય) અને એક્સાઈઝ ડ્યુટીમાં વિભાજિત કરવામાં આવે છે. આમ વેચાયેલા માલ માટે વેચાણ ઈન્વોઈસ બનાવતી વખતે, અપીલકર્તાઓ મૂળ કિંમત (આકારણીપાત્ર મૂલ્ય), એક્સાઈઝ ડ્યુટી અને સમાન ભાડા માટેના ઈન્વોઈસ બનાવે છે. તેના પર સેન્ટ્રલ સેલ્સ ટેક્સ પણ વસૂલ કરવામાં આવે છે. સંબંધિત વેચાણ ઈન્વોઈસમાં દર્શાવેલી રકમો ઉપરાંત અપીલકર્તાઓ અન્ય કોઈ રકમ વસૂલતા કે મેળવતા નથી. કાર્યવાહીમાં પણ કારણદર્શક નોટિસમાં કે ઓર્ડર-ઈન-ઓરિજિનલમાં આવો કોઈ આક્ષેપ મૂકવામાં આવ્યો નથી."

૭. કમિશનર (અપીલ્સ) ના આ હુકમની ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા અપીલમાં પુષ્ટિ કરવામાં આવી હતી. રેવન્યુ દ્વારા આગળ કોઈ અપીલ કરવામાં આવી ન હતી, જેનો અર્થ એ થાય છે કે તેને આખરીપણું પ્રાપ્ત થઈ ચૂક્યું છે.

૮. હાલના કેસમાં, ટ્રિબ્યુનલે કમિંશનર દ્વારા પસાર કરવામા આવેલા ઓર્ડર-ઈન-ઓરિજિનલને કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કર્યો છે અને ઠરાવ્યું છે કે ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા આપવામાં આવેલા અગાઉના નિર્ણયને ધ્યાને લેતાં, નવી કારણદર્શક નોટિસ જારી કરવામાં રેવન્યુ વાજબી ન હતી અને તે લિમિટેશન તેમજ રેસ જ્યુડિકેટાના સિદ્ધાંતથી બાધિત હતી. ટ્રિબ્યુનલે નીચે મુજબ

અવલોકન કરીને અપીલ નામંજૂર કરી છે:

"હાલની કાર્યવાહીમાં જે તમામ હકીકતો અને પુરાવાઓ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે તે ખાતાકીય સત્તાવાળાઓને સંપૂર્ણપણે જાણમાં હતા, જ્યારે ઓગસ્ટ, ૧૯૯૩ થી જુલાઈ, ૧૯૯૫ સુધીના સમયગાળાને આવરી લેતી રૂ. ૬,૦૯,૭૫,૩૫૭.૨૩ ની ડ્યુટીની માંગણી કરતી સાત કારણદર્શક નોટિસો અપીલકર્તાઓને જારી કરવામાં આવી હતી. એવી કોઈ નવી તપાસ હાથ ધરવામાં આવી નથી કે જેના પરિણામે આ કારણદર્શક નોટિસ જારી કરવાની જરૂરિયાત ઊભી થાય. અપીલકર્તાઓ અને તેમના ડીલરો/કન્સાઇનમેન્ટ એજન્ટો વચ્ચેના સંબંધો આ પક્ષકારો વચ્ચે થયેલા કરારો દ્વારા આવરી લેવાયેલા છે. જ્યારે અપીલકર્તાઓ વિરુદ્ધ અગાઉની કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હતી ત્યારથી જ કરારો વિભાગ પાસે હતા, તેમ છતાં ફેક્ટરીમાંથી આ સ્થળોએ (હૈદરાબાદ, બોમ્બે અને ત્રિચી) માલ લઈ જતી વખતે નિયમ ૫૨એ હેઠળ અપીલકર્તાઓ દ્વારા જારી કરવામાં આવેલા ઇન્વોઇસમાં દર્શાવેલી માલની કિંમત તે માલનું સામાન્ય મૂલ્ય/કિંમત ન હતી અને તેથી તે સ્વીકાર્ય નથી, એવું કોઈપણ તબક્કે ન તો જણાવાયું હતું કે ન તો એવો કોઈ આક્ષેપ મૂકવામાં આવ્યો હતો. અમારો સ્પષ્ટ મત છે કે હાલની અપીલનો મુદ્દો અગાઉની કાર્યવાહીમાં અપીલકર્તાઓની તરફેણમાં ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્ણયથી સંપૂર્ણપણે આવરી લેવાયેલ છે અને તે જ મુદ્દો ફરીથી ઉઠાવવા સામે રેવન્યુ લિમિટેશન તેમજ રેસ જ્યુડિકેટાના સિદ્ધાંતથી બાધિત છે. તેથી, કમિશનર દ્વારા પસાર કરવામા આવેલા વાદગ્રસ્ત હુકમને કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરીને અમે આ અપીલો મંજૂર

કરીએ છીએ.”

૧૩. કમિશનર ઓફ કસ્ટમ્સ, નવી દિલ્હી વિરુદ્ધ ટેક્સકોમેશ એક્સપોર્ટ, ૨૦૧૫ (૩૨૨) ઈ.એલ.ટી. ૬૦૧ (એસ.સી.) માં રિપોર્ટ થયેલા કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષના સામાવાળાએ નવેમ્બર, ૧૯૯૩ થી જૂન, ૧૯૯૪ સુધીના સમયગાળા દરમિયાન ડ્રોબેકના દાવા હેઠળ રશિયામાં બાળકોના વસ્ત્રોની નિકાસ કરી હતી. આસિસ્ટન્ટ કલેક્ટર ઓફ કસ્ટમ્સે હુકમ પસાર કર્યો હતો અને મૂલ્યના આ નિર્ધારણ સામે અપીલ કરવામાં આવી હતી, પરંતુ કલેક્ટર (અપીલ્સ) એ સામાવાળા દ્વારા કરવામાં આવેલી અપીલ નકારી કાઢી હતી.

૧૩.૧ સામાવાળા દ્વારા રિવિઝન અરજીઓ દાખલ કરીને આ હુકમોને પડકારવામાં આવ્યા હતા અને તેનો નિર્ણય ભારત સરકારના જોઈન્ટ સેક્રેટરી દ્વારા કરવામાં આવ્યો હતો. તેમણે કલેક્ટર (અપીલ્સ) ના હુકમને રદ કર્યો અને નવી તપાસ કર્યા પછી નવેસરથી વિચારણા કરવા માટે કેસ આસિસ્ટન્ટ કલેક્ટરને રિમાન્ડ કર્યો. બીજા રાઉન્ડમાં પણ, પ્રથમ હુકમમાં કરવામાં આવ્યું હતું તે જ રીતે ડ્રોબેકના હેતુ માટે માલનું મૂલ્ય સેટ દીઠ રૂ. ૨૧૦/- નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું અને તેની સામેની અપીલ કમિશનર ઓફ કસ્ટમ્સ (અપીલ્સ) દ્વારા નામંજૂર કરવામાં આવી હતી. જોઈન્ટ સેક્રેટરીએ પુનરીક્ષણ સત્તાની રૂએ હુકમ પસાર કર્યો અને માલનું મૂલ્ય વધારીને રૂ. ૨૪૨/- કર્યું. કથિત છેતરપિંડીના કારણે કારણદર્શક નોટિસના આધારે સમગ્ર મુદ્દાને ફરીથી ખોલવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હતો. કમિશનર ઓફ કસ્ટમ્સે કારણદર્શક નોટિસમાં કરવામાં

આવેલી માંગણી માન્ય રાખી, જેને સેસ્ટેટ દ્વારા રદ કરવામાં આવી હતી અને વિભાગ દ્વારા સેસ્ટેટના સદર હુકમને પડકારવામાં આવ્યો હતો. સેસ્ટેટે કાર્યવાહી ફરી શરૂ કરવાના પગલાંને માન્ય ન રાખવાનું પસંદ કર્યું તે પાછળના કારણોમાંનું એક કારણ એ હતું કે તેના મતે, તે ઉચ્ચ અધિકારીઓના હુકમ સામે સવાલ ઉઠાવવા સમાન બનશે. કમિશનરનો હુકમ પુનરીક્ષણ સત્તાધિકારીના હુકમમાં વિલીન થઈ ગયો હતો અને તેથી, રેસ જ્યુડિકેટાનો સિદ્ધાંત પણ લાગુ પડશે.

૧૩.૨ સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે ઉચ્ચ સત્તાધિકારી એટલે કે જોઈન્ટ સેક્રેટરી દ્વારા જેનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો હતો તે મુદ્દો ફરીથી ખોલવા માટે કમિશનર દ્વારા કસ્ટમ્સ એક્ટની કલમ ૨૮ હેઠળ કારણ દર્શક નોટિસ જારી કરી શકાઈ ન હોત.

૧૩.3 સર્વોચ્ચ અદાલતના સુસંગત તારણ અને અવલોકનને નીચે મુજબ પુનઃ રજૂ કરવું યોગ્ય રહેશે:

"૫. જો કમિશનરના ધ્યાને એવી અમુક સામગ્રી આવી હોય, જે કારણ દર્શક નોટિસનો આધાર બની હતી, તો પણ કાયદા હેઠળ સ્વીકાર્ય હોય તેવી અન્ય કાર્યવાહી હાથ ધરીને જોઈન્ટ સેક્રેટરીના સદર હુકમને પડકારવાનો જ એકમાત્ર યોગ્ય માર્ગ હતો. માત્ર આ આધાર પર જ, અમે સેસ્ટેટના હુકમની પુષ્ટિ કરીએ છીએ. જોકે, તે જ સમયે, અમે હાલના અપીલકર્તાને કાયદા અનુસાર યોગ્ય કાર્યવાહી હાથ ધરવાની છૂટ આપીએ છીએ. જ્યાં સુધી લિમિટેશનનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી, આ અદાલત સહિત વિવિધ ન્યાયિક મંચો સમક્ષ આ બાબત પેન્ડિંગ

રાખવામાં આવી હોવાથી, લિમિટેશન એક્ટની કલમ ૧૪ ના સિદ્ધાંતોનો સહારો લેવા માટે અપીલકર્તા સ્વતંત્ર રહેશે."

૧૪. ૨૦૦૭ (૨૧૮) ઈ.એલ.ટી. ૬૪૭ (એસ.સી.) માં રિપોર્ટ થયેલ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા વિ. વિક્કો લેબોરેટરીઝ ના કેસમાં, આ કારણ દર્શક નોટિસ જારી કરવાનો અને વર્ગીકરણ વિવાદનો મુદ્દો ફરીથી ખોલવાનો કેસ હતો, કે જેનો રિટ અરજદારની તરફેણમાં હાઈકોર્ટ અને સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયના આધારે આખરી નિકાલ કરવામાં આવ્યો હતો. ઉત્પાદનનું વર્ગીકરણ કરવા માટે જો વિભાગ અન્યથા હકદાર હોય તો તેવો ટેસ્ટ લેવા માટે સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા તેને આપવામાં આવેલી છૂટના અનુસંધાને નવી કારણ દર્શક નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી. સર્વોચ્ચ અદાલતના મત મુજબ, કારણ દર્શક નોટિસ નજીવા ફેરફારો સાથે અગાઉની કારણ દર્શક નોટિસોનું પુનરાવર્તન માત્ર હતી, જે કોઈપણ રીતે કોઈ અલગ ટેસ્ટ સાથે સંબંધિત ન હતી અને આમ, કારણ દર્શક નોટિસ એવો મુદ્દો ફરીથી ખોલવા સમાન છે જેની પરવાનગી નથી. સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે કારણ દર્શક નોટિસના તબક્કે હસ્તક્ષેપ દુર્લભ હોવો જોઈએ અને સામાન્ય રીતે નહીં. જોકે, જ્યાં કારણ દર્શક નોટિસો હકુમત વિના અને/અથવા કાયદાની પ્રક્રિયાના દુરુપયોગથી જારી કરવામાં આવી હોય, ત્યાં રિટ અદાલત હસ્તક્ષેપ કરવામાં સંકોચ કરશે નહીં.

૧૪.૧ સર્વોચ્ચ અદાલતના સુસંગત તારણો અને અવલોકનો નીચે મુજબ છે:

“૩૦. સામાન્ય રીતે, સત્તાવાળાઓ દ્વારા કારણ દર્શક નોટિસ જારી કરવાના તબક્કે રિટ અદાલતે હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં. આવા કિસ્સામાં, પક્ષકારોને સંબંધિત સત્તાવાળાઓ સમક્ષ પોતાની રજૂઆતો મૂકવાની અને જે વ્યક્તિ સામે કારણ દર્શક નોટિસો જારી કરવામાં આવી હોય તેની સામે કાર્યવાહી કરવા માટે કોઈ કેસ ન હોવા અંગે સંબંધિત સત્તાવાળાઓને ખાતરી કરાવવાની પૂરતી તક મળે છે. પક્ષકારોને સંબંર્ધિત સત્તાવાળાઓ સમક્ષની કાય વાહી માટે મોકલવા અર્થે કારણ દર્શક નોટિસ જારી કરવાના તબક્કે હસ્તક્ષેપથી દૂર રહેવું એ સામાન્ય નિયમ છે. જોકે, સદર નિયમ અપવાદો વિનાનો નથી. જ્યાં કારણ દર્શક નોટિસ કાં તો હકુમત વિના અથવા કાયદાની પ્રક્રિયાના દુરુપયોગમાં જારી કરવામાં આવી હોય, ચોક્કસપણે તેવા કિસ્સામાં, રિટ અદાલત કારણ દર્શક નોટિસ જારી કરવાના તબક્કે પણ હસ્તક્ષેપ કરવામાં સંકોચ કરશે નહીં. કારણ દર્શક નોટિસના તબક્કે હસ્તક્ષેપ દુર્લભ હોવો જોઈએ અને સામાન્ય રીતે નહીં. નોટિસ હકુમત વિનાની હતી અને/અથવા કાયદાની પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ હતો તેવો રિટ અરજદારનો માત્ર દાવો પૂરતો રહેશે નહીં. તે પ્રથમદર્શી રીતે તેવું સાબિત થયેલું હોવું જોઈએ. જ્યાં હકીકતલક્ષી ન્યાયનિર્ણય જરૂરી હોય, ત્યાં હસ્તક્ષેપ બાકાત રહે છે.

૩૧. સામાવાળાનો એવો કેસ છે કે આ અદાલતના નિર્ણયના અનુસંધાને સદર ઉત્પાદનોના વર્ગીકરણે આખરીતા પ્રાપ્ત કરી લીધી હોઈ, જે આધાર પર વાદગ્રસ્ત કારણ દર્શક નોટિસ જારી કરવામાં આવી છે તે આધાર પર તેને જારી કરવાની અપીલકર્તાઓ પાસે કોઈ હકુમત નથી અને તે વાસ્તવમાં આ

અદાલતના નિર્ણય દ્વારા સમાપ્ત થયેલા મુદ્દાને ફરીથી ખોલવા સમાન છે, અને તેથી તે કાયદાની પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ છે. હાઈકોર્ટે મુકદ્દમાના ઈતિહાસનો સંદર્ભ લીધા પછી યોગ્ય રીતે એવો નિષ્કર્ષ કાઢ્યો હતો કે સામાવાળાઓના કેસમાં આ અદાલત અને હાઈકોર્ટના ચુકાદાઓ દ્વારા સદર બાબતનો આખરી નિકાલ થઈ ચૂક્યો હતો.

૩૨. અગાઉના ચુકાદામાં આ અદાલતે નીચે મુજબના શબ્દોમાં વિભાગને છૂટ આપી હતી :

"જોકે ન્યાયનિર્ણય સત્તાધિકારીને સુનાવણી દરમિયાન એવું જણાયું હતું કે બજાર સર્વેક્ષણ દર્શાવે છે કે પ્રશ્ન હેઠળનું ઉત્પાદન કોસ્મેટિક તરીકે જાણીતું હતું, છતાં અમે આ પ્રશ્નમાં પડતા નથી કારણ કે જે આધાર પર કારણ દર્શક નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી તે આ આધાર ન હતો. શ્રી બૈદ્યનાથ ના કેસમાં નિર્ધારિત કરવામાં આવેલી કસોટીઓની ગેરસમજના આધારે કારણ દર્શક નોટિસો આગળ ધપી હોવાથી, તેને ટકાવી રાખી શકાય નહીં."

તે મુજબ ખર્ચ અંગેના કોઈપણ હુકમ વિના અપીલો નામંજૂર કરવામાં આવે છે. વિભાગને જેવી સલાહ મળે તે મુજબ યોગ્ય ટેરિફ હેડિંગ હેઠળ ઉત્પાદનોનું વર્ગીકરણ કરવાના હેતુસર તે ઉત્પાદનોના સંબંધમાં, જો અન્યથા તેવો હકદાર હોય તો, આવું પરીક્ષણ કરવા માટે વિભાગ સ્વતંત્ર રહેશે."

૩૩. જોકે, હાઈકોર્ટ દ્વારા યોગ્ય રીતે અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે તેમ,

વાદગ્રસ્ત કારણદર્શક નોટિસ એ નજીવા ફેરફારો સાથેની અગાઉની કારણદર્શક નોટિસોનું પુનરાવર્તન માત્ર હતી, જે કોઈપણ રીતે કોઈ ભિન્ન પરીક્ષણ સાથે સંબંધિત ન હતી.

૩૪. જ્યારે ઉપરોક્ત દર્શાવેલા કાનૂની સિદ્ધાંતોની પૃષ્ઠભૂમિમાં હકીકતલક્ષી પરિદ્રશ્યને ધ્યાને લેવામાં આવે છે, ત્યારે અનિવાર્ય નિષ્કર્ષ એ આવે છે કે આ અપીલ ગુણદોષ રહિત છે, નામંજૂર થવાને પાત્ર છે જેવો અમે નિર્દેશ આપીએ છીએ. ખર્ચ અંગે કોઈ હુકમ નથી. “

૧૫. આ અદાલત ૨૦૧૩ (૨૯૮) ઈ.એલ.ટી. ૪૫ (ગુજ.) માં રિપોર્ટ થયેલ ક્લેરિસ લાઇફસાયન્સિસ વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા ના કેસમાં એજ્યુકેશન સેસ તથા સેકન્ડરી અને હાયર એજ્યુકેશન સેસની ગણતરીના પ્રશ્ન પર વિચારણા કરી રહી હતી, જેનો સદર ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા આખરી રીતે અરજદારોની તરફેણમાં નિર્ણય કરવામાં આવ્યો હતો. આ અદાલતના નિર્ણયની તારીખે, સદર ટ્રિબ્યુનલનો આવો નિર્ણય અમલમાં હતો અને અધિનિર્ણાયક સત્તાધિકારી પર બંધનકર્તા હતો. તેથી સદર અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે જો વિભાગનો એવો મત હોય કે આ મુદ્દો શંકાથી પર ન હતો, તો પણ અધિનિર્ણાયક સત્તાધિકારી માટે બંધનકર્તા પૂર્વચુકાદાની અવગણના કરવાનું શક્ય ન હતું. જેમ સ્પષ્ટપણે ઠરાવવામાં આવ્યું હતું તેમ અધિનિર્ણાયક સત્તાધિકારી અર્ધ-ન્યાયિક સત્તાધિકારી તરીકે કાર્ય કરે છે અને તે પૂર્વચુકાદાના કાયદાથી બંધાયેલ છે અને તેમાં ઉચ્ચ સત્તાધિકારી અથવા ઉપરી અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતી ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા હુકમની

બંધનકર્તા અસરનો પુનરોચ્ચાર કરવામાં આવ્યો હતો.

૧૫.૧ આ અદાલતના પ્રસ્તુત તારણો અને અવલોકનો નીચે મુજબ છે:

"જ. અરજદારોનો એવો કેસ છે કે અરજદારો ભારતમાં આયાત કરવામાં આવતી સમાન દવાઓ પર વસૂલાતપાત્ર બેઝિક કસ્ટમ્સ ડ્યુટી પર કસ્ટમ્સ ડ્યુટીઓ અને એજ્યુકેશન સેસ તેમજ સેકન્ડરી અને હાયર એજ્યુકેશન સેસના કુલ સરવાળાની એક્સાઈઝ ડ્યુટી તરીકે ચૂકવણી કરતા રહ્યા છે. જોકે, વિભાગનો વિવાદ અરજદારો દ્વારા ઈ.ઓ.યુ. તરીકે સ્થાનિક ટેરિફ વિસ્તારમાં કરવામાં આવેલા ક્લિયરન્સ પર વસૂલાતપાત્ર એક્સાઈઝ ડ્યુટીની ગણતરી અંગેનો છે, જેમાં એવું સૂચવવામાં આવ્યું છે કે કસ્ટમ્સ ડ્યુટીઓ અને ઉપરોક્ત સેસના કુલ સરવાળા પર એજ્યુકેશન સેસ તેમજ સેકન્ડરી અને હાયર એજ્યુકેશન સેસ વસૂલાતપાત્ર છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, વિભાગનો એવો કેસ છે કે બીજી વખત ગણતરી કરવામાં આવનાર એજ્યુકેશન સેસ અને સેકન્ડરી અને હાયર એજ્યુકેશન સેસમાં કસ્ટમ્સ ડ્યુટી અને આવા સેસનો સમાવેશ થશે. અગાઉ, વિભાગ દ્વારા અરજદારો સામે આવો મુદ્દો ઉપસ્થિત કરવામાં આવ્યો હતો. અધિનિર્ણાયક સત્તાધિકારીએ અરજદારોની વિરુદ્ધમાં નિર્ણય આપ્યો હોવાથી, આ બાબત અપીલમાં આગળ લઈ જવામાં આવી હતી. આખરે, કસ્ટમ્સ, એક્સાઈઝ એન્ડ સર્વિસ ટેક્સ એપેલેટ ટ્રિબ્યુનલે (સંક્ષિપ્તમાં "સદર ટ્રિબ્યુનલ"), આ જ અરજદારોના કેસમાં તારીખ ૨૧-૬-૨૦૧૦ ના હુકમ દ્વારા અરજદારોની તરફેણમાં નિર્ણય આપ્યો હતો. તેવા હુકમમાં, સદર ટ્રિબ્યુનલે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું

હતું અને અવલોકન કર્યું હતું:-

“૨. જે મુદ્દો ઉપસ્થિત થયો છે તે એ છે કે ૧૦૦% ઇ.ઓ.યુ. દ્વારા સ્થાનિક ટેરિફ વિસ્તારમાં કરવામાં આવેલા ક્લિયરન્સના સંબંધમાં માલ પર ચૂકવવાપાત્ર કસ્ટમ્સ ડ્યુટીની ગણતરી કરીને નક્કી કરવામાં આવેલી રકમ પર શું અપીલકર્તા ફરીથી એજ્યુકેશન સેસ ચૂકવવા માટે જવાબદાર છે કે કેમ. નીચલી સત્તાવાળાઓએ એવું ઠરાવ્યું છે કે ચૂકવવાપાત્ર સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ ડ્યુટી નક્કી કરવા માટે કસ્ટમ્સ ડ્યુટીના માપદંડ પર પહોંચ્યા પછી પણ, એજ્યુકેશન સેસ ફરી એકવાર લાદવો પડશે.

૩. બંને પક્ષો સંમત છે કે આ મુદ્દો મેસર્સ સરલા પરફોર્મન્સ પ્રા. લિ. - ૨૦૧૦-ટી.આઇ.ઓ.એલ.-૪૦૮- સી.ઇ.એસ.ટી.એ.ટી. અમદાવાદ ના કેસમાં આ ટ્રિબ્યુનલના નિર્ણયથી આવરી લેવાયેલ છે, જેમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે એકવાર તેવા જ માલ પર વસૂલાતપાત્ર સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ ડ્યુટી સમકક્ષ કસ્ટમ્સ ડ્યુટીનું માપદંડ નક્કી કરી લેવામાં આવે ત્યાર પછી, ૧૦૦% ઇ.ઓ.યુ. દ્વારા ડી.ટી.એ. માં કરવામાં આવેલા ક્લિયરન્સના સંબંધમાં અલગથી એજ્યુકેશન સેસ લાદવાનો પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થતો નથી. ઉપર ટાંકેલા ટ્રિબ્યુનલના નિર્ણયથી આ મુદ્દો આવરી લેવાયેલ હોવાથી, અમે અપીલકર્તાને આનુષંગિક રાહત સાથે અપીલ મંજૂર કરીએ છીએ.”

૫. સદર ટ્રિબ્યુનલના આવા નિર્ણયને અન્ય સમાન નિર્ણયો સાથે વિભાગ દ્વારા આ અદાલત સમક્ષ પડકારવામાં આવ્યો હતો. કેટલીક અપીલો એકત્રિત

કરવામાં આવી હતી. આ અદાલતની ડિવિઝન બેંચે ટેક્સ અપીલ નં. ૨૦૧૨/૨૦૧૨ અને જોડાયેલી અપીલોમાં પસાર કરેલા તારીખ ૧૯-૧-૨૦૧૨ ના હુકમ દ્વારા એવું ઠરાવ્યું હતું કે આવી અપીલો હાઇકોર્ટ સમક્ષ ચાલવાપાત્ર નથી અને માત્ર સુપ્રીમ કોર્ટ સમક્ષ જ થઈ શકે છે.

૭. પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલને સાંભળ્યા પછી, અમારો એવો મત છે કે અધિનિર્ણાયક સત્તાધિકારી દ્વારા અપનાવવામાં આવેલ અભિગમ કાયદાની દ્રષ્ટિએ સંપૂર્ણપણે અસ્વીકાર્ય હતો. શરૂઆતમાં જ, અમે નોંધી શકીએ છીએ કે અમે સભાન છીએ કે સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ એક્ટ, ૧૯૪૪ હેઠળ પૂરી પાડવામાં આવેલી કાનૂની અપીલો અનુસાર આવો હુકમ અપીલપાત્ર છે. જોકે, અમે માલૂમ પડે છે કે અધિનિર્ણાયક સત્તાધિકારીએ બંધનકર્તા પૂર્વચુકાદાની અવગણના કરવામાં ગંભીર ભૂલ કરી છે અને કોઈ પણ વિવાદિત હકીકતો બિલકુલ નથી. તેથી, અમે એવો આગ્રહ રાખીશું નહીં કે અરજદારો ફરી એકવાર તે જ અપીલનો માર્ગ અપનાવવાની સમગ્ર પ્રક્રિયા અનુસરે. હાથ પર રહેલા મુદ્દા પર પરત આવતાં, અમે યાદ કરી શકીએ છીએ કે એજ્યુકેશન સેસ તેમજ સેકન્ડરી અને હાયર એજ્યુકેશન સેસની ગણતરીનો પ્રશ્ન ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા અંતિમ રીતે અરજદારોની તરફેણમાં નક્કી કરવામાં આવ્યો હતો. હાલના તબક્કે, સદર ટ્રિબ્યુનલનો આવો નિર્ણય અમલમાં છે. સદર ટ્રિબ્યુનલનો આવો નિર્ણય નિર્ણાયક સત્તાધિકારી પર બંધનકર્તા રહેશે. જો વિભાગ એવા અભિપ્રાયનું હોય કે આ મુદ્દો શંકાથી પર નથી, તો પણ બંધનકર્તા પૂર્વચુકાદાની અવગણના કરવી તે

નિર્ણાયક સત્તાધિકારી માટે યોગ્ય નથી. અમે નોંધી શકીએ છીએ કે સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ એક્ટ, ૧૯૪૪ અને કસ્ટમ્સ એક્ટ હેઠળ, વિભાગ પાસે નિર્ણાયક સત્તાધિકારી દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા ઓર્ડર-ઇન-ઓરિજિનલ સામે પણ અપીલ કરવાનો અધિકાર છે. આ ઇન્કમ-ટેક્સ એક્ટ, ૧૯૬૧ માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓથી વિપરીત છે જ્યાં આકારણી અધિકારી દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા હુકમ સામે, વિભાગ પાસે અપીલ કરવાનો કોઈ અધિકાર નથી. મહેસૂલ પાસે ઉપલબ્ધ એકમાત્ર ઉપાય આકારણી અધિકારીના હુકમ સામે રિવિઝન કરવાનો છે, તે પણ માત્ર ત્યારે જ જો એવું જણાય કે આવો હુકમ ભૂલભરેલો છે અને મહેસૂલના હિત માટે નુકસાનકારક છે. જોકે, જ્યાં સુધી સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ એક્ટ, ૧૯૪૪ હેઠળ નિર્ણાયક સત્તાધિકારીના હુકમ સામે અપીલ કરવાના વિભાગના અધિકારનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી આવી કઠોર શરતો લાગુ પડતી નથી.

૮. નિર્ણાયક અધિકારી અર્ધ-ન્યાયિક સત્તાધિકારી તરીકે કાર્ય કરે છે. તેઓ પૂર્વચુકાદાના કાયદાથી અને ઉચ્ચ સત્તાધિકારી અથવા ઉપરી અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતી ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા હુકમની બંધનકર્તા અસરથી બંધાયેલા છે. જો તેમના હુકમને વિભાગ દ્વારા ભૂલભરેલો ગણવામાં આવે, તો વિભાગ સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ એક્ટ, ૧૯૪૪ માં સમાવિષ્ટ વૈધાનિક જોગવાઈઓ મુજબ અપીલ પણ દાખલ કરી શકે છે.”

૧૫.૨ આવું ઠરાવવા માટે અદાલતે ૧૯૯૧ (૫૫) ઈ.એલ.ટી. ૪૩૩ (એસ.સી.) માં રિપોર્ટ થયેલા યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા વિ. કમલાક્ષી ફાઈનાન્સ

કોર્પોરેશન લિમિટેડ ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો હતો.

૧૬. ૨૦૧૪ (૩૦૫) ઈ.એલ.ટી. ૩૯૭ (ગુજ.) માં રિપોર્ટ થયેલા ક્લેરિસ લાઈફ્સાયન્સિસ વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા ના કેસમાં અદાલત, પેટન્ટ અથવા પ્રોપ્રાઈટરી દવાઓના ઉત્પાદનના વ્યવસાયમાં સંકળાયેલી પબ્લિક લિમિટેડ કંપની એવી અરજદાર દ્વારા ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ દાખલ કરવામાં આવેલી પિટિશન પર વિચારણા કરી રહી હતી. અરજદાર પક્ષે ફરિયાદ એક્સપોર્ટ ઓરિએન્ટેડ યુનિટ (સંક્ષિપ્તમાં "ઈ.ઓ.યુ.") દ્વારા કરવામાં આવેલા ડોમેસ્ટિક ટેરિફ એરિયા (સંક્ષિપ્તમાં "ડી.ટી.એ.") ડી.ટી.એ. ક્લિયરન્સ પર આકારણીપાત્ર એક્સાઈઝ ડ્યુટીની ગણતરીના સંબંધમાં એવા કારણસર હતી કે એજ્યુકેશન સેસ તેમજ સેકન્ડરી અને હાયર એજ્યુકેશન સેસ કસ્ટમ્સ ડ્યુટીની કુલ રકમ પર આકારણીપાત્ર હતા. આ પાસા પર સમાન વિવાદમાં સેસ્ટેટ દ્વારા પહેલેથી જ વિચારણા કરવામાં આવી હતી જેમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે મહેસૂલ પક્ષે બીજી અને ત્રીજી વખત સદર સેસ લાદવો અયોગ્ય હતો અને તે સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ એક્ટની કલમ ૩ ની યોજના મુજબ ન હતો. મુકદ્દમાના તે તબક્કામાં, ૨૦૧૦ (૨૫૩) ઈ.એલ.ટી. ૨૦૩ (ટ્રિ.અમદ.) માં રિપોર્ટ થયેલા સરલા પરફોર્મન્સ ફાઈબર્સ લિમિટેડ વિ. કમિશનર ઓફ સી.એક્સ. વાપી ના નિર્ણય પર આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો, જેને અંતિમતા પ્રાપ્ત થઈ હતી કારણ કે આ અદાલતે રિટ પિટિશન મંજૂર કરી હતી અને ઓર્ડર-ઇન-ઓરિજિનલમાં સામાવાળા દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા હુકમને કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ

કર્યો હતો.

૧૬.૧ અરજદાર પક્ષે એવી ફરિયાદ હતી કે આ અદાલતે બીજા સામાવાળા દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા નિર્ણાયક હુકમને કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કર્યો હોવા છતાં પણ ફરી એકવાર સેસની માંગણી કરતી બે કારણ દર્શક નોટિસો જારી કરવામાં આવી હતી. આ સંજોગોમાં, આ અદાલતે યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા વિ. કમલાક્ષી ફાઈનાન્સ કોર્પોરેશન લિમિટેડ (ઉપર મુજબ) ના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો હતો અને આ અદાલતના નિર્ણયની અવગણના કરવાના નિર્ણાયક સત્તાધિકારીના વારંવારના કૃત્યો પ્રત્યે સખત નારાજગી વ્યક્ત કરી હતી.

૧૬.૨ આ અદાલતના સુસંગત તારણો અને અવલોકનો નીચે મુજબ છે:

"૨૧. સખત નારાજગી સાથે એ નોંધવું જરૂરી છે કે નિર્ણાયક સત્તાધિકારી દ્વારા આ અદાલતના નિર્ણયની અવગણના કરવાના વારંવારના કૃત્યો અસ્વીકાર્ય છે, જોકે આજ દિન સુધી મહેસૂલે ઉચ્ચ સત્તાધિકારી અથવા ઉપરી અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતી ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા હુકમને પડકારવાનું યોગ્ય માન્યું નથી.

૨૨. મહેસૂલની એવી રજૂઆત છે કે સરલા પરફોર્મન્સ ફાઈબર્સ લિમિટેડ વિ. કમિશનર ઓફ સી. એક્સ., વાપી (ઉપર મુજબ) માં અદાલત દ્વારા નક્કી કરવામાં આવેલ અપીલોનું જૂથ સદર ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા નિર્ધારિત નાણાકીય મર્યાદાઓને અનુરૂપ નથી કે ન તો આ પ્રશ્ન અપવાદરૂપ કલમ હેઠળ આવે છે

અને તેથી, તેને સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ લઈ જવામાં આવ્યા નથી. તે ગમે તે હોય, એ એક નિર્વિવાદ સ્થિતિ છે કે ટ્રિબ્યુનલનો આવો નિર્ણય વણપડકારાયેલો રહ્યો છે.

xxx

૨૫. ત્યાર બાદ, સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૧૨૬૮૬/૨૦૧૨ માં ઉપર જણાવ્યા મુજબ, તારીખ ૨૧-૬-૨૦૧૦ ના પોતાના નિર્ણયમાં સમાવિષ્ટ ટ્રિબ્યુનલના દ્રષ્ટિકોણને માન્ય રાખવા અંગે હાઇકોર્ટ તરફથી મહોર મારવા તરીકે તેને જોવામાં આવશે નહીં તેવી સ્પષ્ટતા સાથે નિર્ણાયક સત્તાધિકારીના હુકમને ફરી એકવાર કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવામાં આવ્યો હતો અને કાયદા હેઠળ અનુમતિપાત્ર હોય તેવી યોગ્ય કાર્યવાહીમાં આવા દ્રષ્ટિકોણ સામે પ્રશ્ન ઉઠાવવાનું વિભાગ માટે ખુલ્લું રહેશે. આવું ઠરાવતી વખતે નિર્ણાયક અધિકારીને યાદ અપાવવામાં આવ્યું હતું કે તેઓ અર્ધ-ન્યાયિક સત્તાધિકારી તરીકે કાર્ય કરે છે અને પૂર્વચુકાદાના કાયદાથી તથા ઉચ્ચ સત્તાધિકારી કે જે હાલના કેસમાં ટ્રિબ્યુનલ છે તેના હુકમની બંધનકર્તા અસર અંગે બંધાયેલા છે. એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે જો આવો હુકમ વિભાગ દ્વારા ભૂલભરેલો જણાય, તો તેણે સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ એક્ટમાં સમાવિષ્ટ વૈધાનિક જોગવાઈઓ મુજબ અપીલ દાખલ કરવાની રહે છે. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા વિ. કમલાક્ષી ફાઇનાન્સ કોર્પોરેશન લિમિટેડ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં આપવામાં આવેલ સર્વોચ્ચ અદાલતનો નિર્ણય અસંદિગ્ધ શબ્દોમાં ઠરાવે છે કે મહેસૂલ અધિકારીઓ એપેલેટ સત્તાધિકારીઓના

નિર્ણયથી બંધાયેલા છે.

૨૬. આવા સ્પષ્ટ અને ચોક્કસ નિર્દેશો તેમજ સત્તાવાર ચુકાદાઓ છતાં, ડેપ્યુટી કમિશનર દ્વારા કારણદર્શક નોટિસ જારી કરવાનું કૃત્ય સંપૂર્ણપણે અપરવાનગીપાત્ર અને અસ્વીકાર્ય છે અને સખત નાપસંદગીની ચોક્કસ નોંધ સાથે કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવાને પાત્ર છે. સામાવાળાઓ કાયદા હેઠળ સમાવિષ્ટ સત્તાઓનો આવો મનસ્વી રીતે અને ખાસ કરીને કાયદાના સમાન પ્રશ્ન પર ટ્રિબ્યુનલના નિર્ણયની બંધનકર્તા અસર અંગે મહેસૂલ સત્તાધિકારીઓને યાદ અપાવતા આ અદાલતના ચુકાદાની સંપૂર્ણ અવગણના કરીને ઉપયોગ કરી શક્યા જ ન હોત. આનાથી માત્ર કાર્યવાહીઓની બહુલતા જ ઊભી થઈ નથી પરંતુ આ જ અરજદારની અગાઉની અરજીમાં આપવામાં આવેલા આ અદાલતના નિર્દેશની અવગણના પણ દર્શાવે છે. પરિણામે, અરજી મંજૂર કરવામાં આવે છે. તારીખ ૨૧-૮-૨૦૧૨ અને ૨૨-૧-૨૦૧૩ ની બંને કારણદર્શક નોટિસો કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવામાં આવે છે.

૨૭. જોકે, અમે આ જ કરદાતાની અગાઉની અરજી, એટલે કે સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૧૨૬૮૬/૨૦૧૨ માં સ્પષ્ટતા કરી છે કે ત્યાં વાદગ્રસ્ત હતા તે હુકમને રદ કરવાને, તારીખ ૨૧-૬-૨૦૧૦ ના પોતાના નિર્ણયમાં સમાવિષ્ટ ટ્રિબ્યુનલના દ્રષ્ટિકોણને બહાલી આપવાના અમારા મંતવ્યના કોઈ સંકેત તરીકે જોવો જોઈએ નહીં અને યોગ્ય કાર્યવાહીમાં આવા દ્રષ્ટિકોણને પડકારવાનું વિભાગ માટે રહેશે; જેમ કે વિભાગ માટે પરવાનગીપાત્ર છે. આકારણી

અધિકારી દ્વારા જારી કરાયેલી વાદગ્રસ્ત નોટિસો રદ કરતી વખતે, અમે હાલની અરજીમાં પણ તે જ બાબતનો પુનરોચ્ચાર કરીએ છીએ. આનો અર્થ ચોક્કસપણે તારીખ ૨૧મી જૂન ૨૦૧૦ ના ટ્રિબ્યુનલના નિર્ણય પર અંતિમ મહોર મારવા તરીકે કરવાનો નથી, જોકે સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ એક્ટની કલમ ૩૫જી ના પેટા-કલમ (૧) માં અપવર્જન કલમની નોંધ લઈને આ અદાલતે ટેક્સ અપીલ નં. ૨૦૧૨/૨૦૧૦ અને સંલગ્ન અપીલોમાં અધિકારક્ષેત્રના પ્રાથમિક વાંધાઓને માન્ય રાખ્યા બાદ વિભાગે આવા નિર્ણયને સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ ન પડકારવાનું પસંદ કર્યું છે. તેમ છતાં, જ્યાં સુધી તેમ કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી, ટ્રિબ્યુનલનો તારીખ ૨૧મી જૂન ૨૦૧૦ નો હુકમ અમલમાં રહેવાનું ચાલુ રહેશે."

૧૭. ૨૦૧૬ (૩૩૭) ઈ.એલ.ટી. ૧૭૯ (ગુજ.) માં રિપોર્ટ થયેલ લુબી ઇન્ડસ્ટ્રીઝ એલ.એલ.પી. વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા ના કેસમાં, સમાન મુદ્દો સેસ્ટેટ દ્વારા અરજદારની તરફેણમાં અગાઉથી જ નક્કી કરવામાં આવ્યો હતો, તેમ છતાં ન્યાયનિર્ણય સત્તાધિકારીએ ફરી એકવાર અરજદાર વિરુદ્ધ નિર્ણય આપ્યો હતો. અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે ઉપલી અદાલતના બંધનકર્તા ચુકાદાની અવગણના કરવી તે એક ગંભીર ભૂલ છે અને તે પણ તે જ કરદાતાના કિસ્સામાં, ખાતાકીય સત્તાધિકારીઓ વૈધાનિક ટ્રિબ્યુનલોના ન્યાયિક ચુકાદાઓથી બંધાયેલા રહેશે. જો ઓછા કર પ્રભાવના કારણે ટ્રિબ્યુનલના નિર્ણયને અપીલમાં આગળ લઈ જવામાં ન આવ્યો હોય, તો પણ ન્યાયનિર્ણય સત્તાધિકારી માટે આવા નિર્ણયના રેશિયોની અવગણના કરવાનો કોઈ વિકલ્પ ખુલ્લો ન હતો. ન્યાયનિર્ણય

સત્તાધિકારી માટે ઉપલબ્ધ એકમાત્ર વિકલ્પ એ હતો કે ટ્રિબ્યુનલના ચુકાદા સાથે સુસંગત રહીને કેસનો નિર્ણય કરવો અને ત્યારબાદ જો કાયદામાં અન્યથા પરવાનગીપાત્ર હોય, તો આવા હુકમ સામે અપીલ દાખલ કરવાના પ્રશ્નનો નિર્ણય કરવાનું ખાતાકીય સત્તાધિકારીઓ પર છોડી દેવું.

૧૭.૧ આ અદાલતના પ્રસ્તુત તારણો અને અવલોકનો નીચે મુજબ છે:

"૬. અમારા મતે, આસિસ્ટન્ટ કમિશનરે ઉપલી અદાલતના બંધનકર્તા ચુકાદાની અવગણના કરવામાં ગંભીર ભૂલ કરી હતી, તે પણ તે જ કરદાતાના કિસ્સામાં. પૂર્વચુકાદાનો સિદ્ધાંત અને ન્યાયિક સૌહાર્દ આપણી કાનૂની વ્યવસ્થામાં સુસ્થાપિત છે, જે કોઈ સત્તાધિકારી અથવા અદાલતને સમકક્ષ પીઠો અથવા ઉપલી અદાલતોના નિર્ણયોથી બાંધે છે. વખતોવખત, આ અદાલતે ઠરાવ્યું છે કે ખાતાકીય સત્તાધિકારીઓ વૈધાનિક ટ્રિબ્યુનલોના ન્યાયિક ચુકાદાઓથી બંધાયેલા રહેશે. હાલના કેસમાં ઓછા કર પ્રભાવના કારણે ટ્રિબ્યુનલના નિર્ણયને અપીલમાં આગળ લઈ જવામાં આવ્યો ન હોય તોપણ, ન્યાયનિર્ણય સત્તાધિકારી માટે આવા નિર્ણયના રેશિયોની અવગણના કરવાનો વિકલ્પ ખુલ્લો ન હતો. તેનો માત્ર એટલો જ અર્થ થાય છે કે વિભાગ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા વ્યક્ત કરાયેલા દ્રષ્ટિકોણ સાથે સભાનપણે સહમત નથી અને કોઈ ચોક્કસ કેસમાં, તે આ બાબતને આગળ પણ લઈ જઈ શકે છે. તેમ છતાં, જ્યાં સુધી ટ્રિબ્યુનલનો ચુકાદો કાયમ રહે છે, ત્યાં સુધી તે સમાન સંખ્યાબળ ધરાવતી ટ્રિબ્યુનલની દરેક પીઠને તેમજ આવા મુદ્દાને હાથ પર લેતા ખાતાકીય

સત્તાધિકારીઓને બંધનકર્તા રહેશે. ન્યાયનિર્ણય સત્તાધિકારી જે હુકમ પસાર કરે તે, જો તે હુકમથી વિભાગ વ્યથિત થતો હોય તો, વિભાગ તરફથી પણ અપીલપાત્ર બનાવવામાં આવ્યો છે. સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ એક્ટની કલમ ૩૫ઈ સાથે વંચાણે લેતાં કલમ ૩૫ હેઠળ આ બાબત સ્પષ્ટપણે જોગવાઈ કરવામાં આવી છે. તેથી, ટ્રિબ્યુનલના ચુકાદાના આધારે ન્યાયનિર્ણય સત્તાધિકારી દ્વારા કરદાતાની તરફેણમાં હુકમ પસાર કરવામાં આવે તે પછી પણ, તે હંમેશા ખુલ્લું રહે છે કે નિર્ણય અધિકારીના આવા ચુકાદા સામે અપીલ દાખલ કરવાનો વિકલ્પ વિભાગ માટે હંમેશા ખુલ્લો રહે છે.

૭. સધર્ન સ્ટ્રક્ચર્સ લિમિટેડ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના ચુકાદા પર નિર્ણય અધિકારી દ્વારા રાખવામાં આવેલ આધાર સંપૂર્ણપણે ભૂલભરેલો હતો. આવા ચુકાદામાં, દંડનો પ્રશ્ન એ વિચારણામાં લેવા માટે જરૂરી એકમાત્ર પ્રશ્ન હતો. વાસ્તવમાં, માલના આકારણીપાત્ર મૂલ્યમાં પ્રી-ડિલિવરી ઈન્સ્પેક્શન ચાર્જીસના સમાવેશ અંગેનો પ્રશ્ન, જેનો નિર્ણય ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા કરવામાં આવ્યો હતો, તે આખરી બની ગયો હતો કારણ કે કરદાતાએ આવા ચુકાદા સામે અપીલ દાખલ કરી ન હતી. તેથી, સધર્ન સ્ટ્રક્ચર્સ લિમિટેડ (ઉપર મુજબ) નો કેસ આ પાસાને સહેજ પણ સ્પર્શતો ન હતો. તેવી જ રીતે, મારુતિ સુઝુકી (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં ટ્રિબ્યુનલની લાર્જર બેંચના નિર્ણય પર રાખવામાં આવેલ આધાર પણ ગેરસમજભર્યો હતો. અરજદારના પોતાના કેસમાં પણ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા આ ચુકાદાને ધ્યાને લેવામાં આવ્યો હતો, તેમ છતાં માંગણી રદ

કરવાનો હુકમ કરવામાં આવ્યો હતો. તેથી, નિર્ણય અધિકારી માટે એકમાત્ર ખુલ્લો વિકલ્પ એ હતો કે તારીખ ૧૬-૬-૨૦૧૪ ના ટ્રિબ્યુનલના ચુકાદા સાથે સુસંગત રહીને કેસનો નિર્ણય કરવો અને ત્યારબાદ, જો કાયદા હેઠળ અન્યથા પરવાનગીપાત્ર હોય તો, આવા હુકમ સામે અપીલ દાખલ કરવાના પ્રશ્નનો નિર્ણય કરવાનું વિભાગીય સત્તાવાળાઓ પર છોડી દેવું. તારીખ ૧૬-૧૦-૨૦૧૫ નો વાદગ્રસ્ત હુકમ રદ કરવામાં આવે છે. સામાન્ય રીતે, ઉપરોક્ત ચર્ચાને ધ્યાને લેતાં, અમે આસિસ્ટન્ટ કમિશનરને નવો હુકમ પસાર કરવાની પરવાનગી આપી હોત, અને ત્યારબાદ પોતાના વિકલ્પો અપનાવવાનું વિભાગ પર ખુલ્લું રાખ્યું હોત. જોકે, સમાવિષ્ટ રકમ નોંધપાત્ર નથી. કોઈપણ સંજોગોમાં, તે વિભાગ દ્વારા તેના તાજેતરના પરિપત્રમાં નિર્ધારિત કરાયેલ લઘુત્તમ કર અસર કરતાં ઓછી છે જે વિભાગને ટ્રિબ્યુનલ અને હાઈકોર્ટ સમક્ષ અપીલ દાખલ કરવા સક્ષમ બનાવે છે. વધુમાં, અમને એવી જાણ કરવામાં આવી છે કે તે જ કમિશનરેટમાં અન્ય કરદાતાઓના કેસમાં કારણદર્શક નોટિસના તબક્કે જ આવા સમાન મુદ્દાઓ પડતા મૂકવામાં આવ્યા છે.”

૧૮. કમિશનર ઓફ કસ્ટમ્સ વિરુદ્ધ મિલ્લત ફાઈબર્સ, ૨૦૧૧ (૨૭૧) ઈ.એલ.ટી. ૫૧૨ (ગુજ.) માં રિપોર્ટ થયેલ કેસમાં, રીફંડનો દાવો શરૂઆતમાં કરદાતાના અન્ય લેણાં સામે સરભર કરવાના નિર્દેશો સાથે મંજૂર કરવામાં આવ્યો હતો, પરંતુ બંધનકર્તા પૂર્વચુકાદાના પાસાની ચકાસણી કર્યા વિના, અયોગ્ય સંવર્ધનના કારણસર, તે હુકમના અમલ પછી, ડ્યુટીનો બોજ તબદીલ કરવામાં

આવ્યો હોવાના પુરાવાના અભાવે કથિત રીતે "ભૂલથી મંજૂર કરાયેલ" રીફંડને નામંજૂર કરવા માટે કારણદર્શક નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી. અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે ત્યારબાદ કારણદર્શક નોટિસ જારી કરવી એ નિર્ણય અધિકારી દ્વારા પોતાના અગાઉના હુકમની પુનઃવિચારણા કરવા સમાન છે. રકમને કન્ઝ્યુમર વેલ્ફેર ફંડમાં જમા કરતો વાદગ્રસ્ત હુકમ, અસર અને સારરૂપે, અગાઉના હુકમને રદ કરવા સમાન હતો, જે અસ્વીકાર્ય હતું કારણ કે સંબંધિત સત્તાવાળા તરીકે નિર્ણય અધિકારી પાસે પોતાના અગાઉના હુકમની પુનઃવિચારણા કરવાની અથવા તેની સામે અપીલ સાંભળવાની કોઈ સત્તા નથી. વિભાગ માટે યોગ્ય કાર્યવાહી અગાઉના હુકમની પુનઃવિચારણા માગવાની હતી.

૧૮.૧ આ અદાલતના પ્રસ્તુત તારણો અને અવલોકનો નીચે મુજબ છે:

"૮. કલમ ૧૨૯ડી ની પેટા-કલમ (૨) કમિશનર ઓફ કસ્ટમ્સને આવા કોઈપણ નિર્ણય અથવા હુકમની કાયદેસરતા અથવા ઔચિત્ય વિશે પોતાની જાતને ખાતરી કરવાના હેતુસર, તેમના તાબા હેઠળના કોઈ નિર્ણય અધિકારીએ સદર અધિનિયમ હેઠળ કોઈ નિર્ણય અથવા હુકમ પસાર કર્યો હોય તેવી કોઈપણ કાર્યવાહીનો રેકોર્ડ મંગાવવાની અને તપાસવાની તથા કમિશનર દ્વારા પોતાના હુકમમાં નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે તેવા તે નિર્ણય અથવા હુકમમાંથી ઉદ્‌ભવતા મુદ્દાઓના નિર્ધારણ માટે કમિશનર (અપીલ્સ) સમક્ષ અરજી કરવાનો આવા સત્તાવાળાને નિર્દેશ આપવાની સત્તા આપે છે. તેની પેટા-કલમ (૪) સંબંધિત સત્તાવાળાના હુકમ સામે અપીલ દાખલ કરવાની જોગવાઈ કરે છે. આવા

સંજોગોમાં, જો નિર્ણય અધિકારીનો એવો મત હતો કે રીફંડનો હુકમ કરતી વખતે અયોગ્ય સંવર્ધનના સિદ્ધાંતની તપાસ કરવામાં આવી ન હતી, તો અપનાવવા માટેનો યોગ્ય માર્ગ કલમ ૧૨૯ડી ની જોગવાઈઓનો આશરો લેવાનો હતો. તારીખ ૧૫-૨-૨૦૦૬ ના ઓર્ડર-ઇન-ઓરિજિનલ નું અવલોકન દર્શાવે છે કે નિર્ણય અધિકારીએ એવું ઠરાવ્યું છે કે રૂ. ૨,૪૨,૧૧૦/- ની રીફંડપાત્ર રકમ સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ એક્ટ, ૧૯૪૪ ની કલમ ૧૨સી હેઠળ સ્થાપિત કન્ઝ્યુમર વેલ્ફેર ફંડમાં જમા કરાવવી જરૂરી છે અને તારીખ ૩-૨-૨૦૦૪ ના ઓ-આઇ-ઓ અન્વયે કસ્ટમ્સ ડ્યુટીના રૂ. ૨,૭૫,૩૦૬/- ના બાકી સરકારી લેણાં સામે સરભર કરીને પક્ષકારને તે રીફંડ કરી શકાય નહીં. આમ, અસર અને સારરૂપે, નિર્ણય અધિકારીએ પોતાના તારીખ ૧૩-૨-૨૦૦૪ ના અગાઉના હુકમને રદ કર્યો છે, કે જેના દ્વારા રીફંડની રકમ બાકી સરકારી લેણાં સામે સરભર કરવાનો હુકમ કરવામાં આવ્યો હતો. પોતાના અગાઉના હુકમ પર પુનર્વિચાર કરવાની અથવા તેની પુનઃવિચારણા કરવાની અથવા તેની સામે અપીલ સાંભળવાની સદર અધિનિયમ હેઠળ નિર્ણય અધિકારી પાસે કોઈ સત્તા કે અધિકારક્ષેત્ર નથી. અપીલકર્તા તરફેના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા આવી કોઈ સત્તા કે અધિકાર દર્શાવવામાં આવ્યો નથી.

૯. ઉપરોક્ત હકીકતલક્ષી પૃષ્ઠભૂમિમાં, કમિશનર (અપીલ્સ) એવું ઠરાવવામાં વ્યાજબી હતા કે અયોગ્ય સંવર્ધનના કારણસર નિર્ણય અધિકારી દ્વારા જારી કરવામાં આવેલી કારણદર્શક નોટિસ પોતાના જ હુકમની

પુનઃવિચારણા કરવા સમાન ગણાશે જે પરવાનગીપાત્ર ન હતું. કમિશનર (અપીલ્સ) દ્વારા વ્યક્ત કરવામાં આવેલો એવો મત કે વિભાગ માટે યોગ્ય કાર્યવાહી સદર અધિનિયમની કલમ ૧૨૯ડી(૨) હેઠળ હુકમની પુનઃવિચારણા કરવાની અને ત્યારબાદ કલમ ૧૨૯ડી(૪) હેઠળ અપીલ દાખલ કરવાની હતી, તે સદર અધિનિયમની જોગવાઈઓ સાથે સુસંગત છે. સદર અધિનિયમની જોગવાઈઓ સાથે સુસંગત છે. ટ્રિબ્યુનલનો વાદગ્રસ્ત હુકમ જેના દ્વારા તેણે કમિશનર (અપીલ્સ) દ્વારા નોંધવામાં આવેલા તારણોની પુષ્ટિ કરી છે, તે હસ્તક્ષેપ જરૂરી બને તેવી કોઈપણ કાનૂની ક્ષતિથી પીડાતો નથી. ટ્રિબ્યુનલના વાદગ્રસ્ત હુકમમાંથી કાયદાનો કોઈ પ્રશ્ન, મહત્વનો પ્રશ્ન તો દૂર રહ્યો, ઉપસ્થિત થતો હોવાનું કહી શકાય નહીં."

૧૯. ૨૦૧૩ (૨૯૩) ઈ.એલ.ટી. ૩૫૪ (ગુજ.) માં રિપોર્ટ થયેલ લ્યુપિન લિમિટેડ વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા ના કેસમાં અદાલતે કારણદર્શક નોટિસના તબક્કે હાઈકોર્ટ દ્વારા હસ્તક્ષેપના વ્યાપ પર વિચારણા કરતી વખતે એવું ઠરાવ્યું હતું કે એક્સાઈઝપાત્રતાના મુદ્દા પર કારણદર્શક નોટિસનો પ્રથમ રાઉન્ડ કાર્યવાહી પડતી મૂકવામાં પરિણમ્યો હતો, તે જ હકીકતો પર કોઈપણ નવી સામગ્રી વિના નવી કારણદર્શક નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી જે પ્રથમ દ્રષ્ટિએ એવું સૂચવી શકતી ન હતી કે ઉત્પાદન વેચાણક્ષમ હોઈ શકે. અદાલતે એવું ઠરાવ્યું હતું કે વિભાગને આવી કારણદર્શક નોટિસ સાથે આગળ વધવાની પરવાનગી આપવી તે સંપૂર્ણપણે નિરર્થક રહેશે, કરદાતા માટે પ્રતિકૂળ રહેશે અને કાયદાની પ્રક્રિયાનો

દુરુપયોગ ગણાશે. અદાલતે એવું ઠરાવ્યું હતું કે બીજી કારણદર્શક નોટિસ પણ અધિકારક્ષેત્ર વિનાની હતી અને તેથી, ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ હસ્તક્ષેપ કરવો જરૂરી હતો. તેણે વધુમાં એવું પણ ઠરાવ્યું છે કે જન્મજાત અધિકારક્ષેત્રના અભાવ અથવા કુદરતી ન્યાયના ભંગ અથવા વૈધાનિક જોગવાઈઓ વિરુદ્ધનું પગલું હોવાના કિસ્સામાં વૈકલ્પિક ઉપાય કોઈ અવરોધ નથી.

૧૯.૧ આ અદાલતના સુસંગત તારણો અને અવલોકનો નીચે મુજબ છે:

"૩૭. હવે અમે ઉપરોક્ત તારણોને ધ્યાનમાં રાખીને, પિટિશન ટકી શકવાપાત્ર હોવા અંગેના પ્રશ્નની વિચારણા કરીશું. એ બાબત નિઃશંકપણે સાચી અને સુસ્થાપિત છે કે હાઈકોર્ટ કારણદર્શક નોટિસની કાર્યવાહીમાં હસ્તક્ષેપ કરવા પ્રત્યે અનિચ્છા ધરાવે છે. સર્વોચ્ચ અદાલતે વારંવાર જણાવ્યું છે કે કારણદર્શક નોટિસના તબક્કે આવો હસ્તક્ષેપ ન્યૂનતમ રાખવો જોઈએ. જો કે, તે કોઈ અનુલ્લંઘનીય નિયમ નથી અને જો જન્મજાત અધિકારક્ષેત્રનો અભાવ હોય અથવા કુદરતી ન્યાયનો ભંગ થયો હોય અથવા તે પગલું વૈધાનિક જોગવાઈઓ વિરુદ્ધનું હોય, તો વૈકલ્પિક ઉપાય અવરોધરૂપ બનશે નહીં. એ.આઇ.આર. ૧૯૯૯ એસ.સી. ૨૨ માં રિપોર્ટ થયેલ વ્હર્લપૂલ કોર્પોરેશન વિ. રજિસ્ટ્રાર ઓફ ટ્રેડ માર્ક્સ, મુંબઈ અને અન્ય ના કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું :

"૨૦. ત્યારબાદ પુલ નીચેથી ઘણું પાણી વહી ગયું છે, પરંતુ આ નિર્ણયો

પર કોઈ ક્ષયકારી અસર થઈ નથી, જે નિર્ણયો જૂના હોવા છતાં પણ પ્રભાવી રહ્યા છે, જેના પરિણામે વૈકલ્પિક વૈધાનિક ઉપાયો હોવા છતાં, બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ રિટ પિટિશન દાખલ કરવા અંગે હાઈકોર્ટના અધિકારક્ષેત્ર સંબંધિત કાયદો પ્રભાવિત થયો નથી, ખાસ કરીને એવા કિસ્સામાં કે જ્યાં જે સત્તાધિકારી સામે રિટ દાખલ કરવામાં આવી હોય તેઓ અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતા ન હોવાનું અથવા કોઈપણ કાનૂની આધાર વિના અધિકારક્ષેત્ર હડપ કરવાનો ડોળ કર્યો હોવાનું દર્શાવવામાં આવ્યું હોય."

૩૮. હાલના કેસમાં, જેમ કે અમે અગાઉ ઠરાવ્યું છે, પ્રથમ કારણદર્શક નોટિસ કાર્યવાહી પડતી મૂકવામાં પરિણમી હતી. ટ્રિબ્યુનલે એવું ઠરાવ્યું હતું કે તે ઉત્પાદન વેચાણક્ષમ હતું તે સ્થાપિત કરવા માટે કોઈ સામગ્રી ન હતી. તે જ હકીકતો પર, નવી કારણદર્શક નોટિસ જારી કરવામાં આવી છે. આવી નોટિસ એવી કોઈ નવી સામગ્રી પર આધારિત નથી કે જે પ્રથમ દ્રષ્ટિએ પણ એવું સૂચવી શકે કે સદર ઉત્પાદનને વેચાણક્ષમ ગણી શકાય. વિભાગને આવી કારણદર્શક નોટિસની કાર્યવાહી સાથે આગળ વધવાની પરવાનગી આપવી તે સંપૂર્ણપણે નિરર્થક રહેશે, અરજદારો માટે પ્રતિકૂળતા ઊભી કરશે અને કાયદાની પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ ગણાશે. બાબતના તે અર્થમાં, જે હકીકતો પર પ્રથમ કારણદર્શક નોટિસ સમાપ્ત કરવામાં આવી હતી તે જ હકીકતો પર બીજી કારણદર્શક નોટિસ જારી કરવી તે પણ અધિકારક્ષેત્ર વિનાની રહેશે.

૩૯. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા વિ. ગુવાહાટી કાર્બન લિમિટેડ (ઉપર મુજબ)

ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતનો ચુકાદો એવી પૃષ્ઠભૂમિમાં આપવામાં આવ્યો હતો જ્યાં કરદાતાએ હાઈકોર્ટ સમક્ષ રિટ પિટિશન દાખલ કરીને ટ્રિબ્યુનલના નિર્ણયને પડકાર્યો હતો. સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ એક્ટની કલમ ૩૫એલ હેઠળ ટ્રિબ્યુનલના આવા નિર્ણય સામે, હાઈકોર્ટને બાકાત રાખીને સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ અપીલ થઈ શકતી હતી. આ જ પૃષ્ઠભૂમિમાં સર્વોચ્ચ અદાલતને જણાયું હતું કે રિટ કોર્ટ માટે બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ રિટ પિટિશન ગ્રાહ્ય રાખવી યોગ્ય રહેશે નહીં. નોંધનીય છે કે આવા નિર્ણયમાં પણ, સર્વોચ્ચ અદાલતે એવું ઠરાવ્યું ન હતું કે રિટ અરજી ચલાવવાપાત્ર નથી. આ જ પૃષ્ઠભૂમિમાં અમે અમારા તારીખ ૨૦-૬-૨૦૧૨ ના હુકમમાં, યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા વિ. ગુવાહાટી કાર્બન લિમિટેડ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયને અનુસરીને, અરજદારોની દાદ નકારી હતી. અરજદારોએ ટ્રિબ્યુનલના નિર્ણયને પડકારતી રિટ અરજીઓ દ્વારા આશરો લીધો હતો, કે જે તેમાં સમાવિષ્ટ વિવાદને ધ્યાને લેતાં, સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ અપીલ કરવાપાત્ર હતો. તેથી, અમે એવા નિષ્કર્ષ પર આવ્યા હતા કે સામાન્ય રીતે જોકે ઉપલબ્ધ આવા વૈકલ્પિક ઉપાયની અવગણના કરીને અપીલના ઉપાયને બાય-પાસ કરવાનું અને સીધી રિટ અરજી ગ્રાહ્ય રાખવાનું હાઈકોર્ટ માટે શક્ય હોવા છતાં, હાલના કેસમાં, અરજદારોએ અપીલનો માર્ગ અપનાવવો જ જોઈએ.

૪૦. હાલના કેસમાં, હકીકતો ભિન્ન છે. અરજદારો એવા તબક્કે અદાલત સમક્ષ આવ્યા છે જ્યાં કારણ દર્શક નોટિસ જારી કરવામાં આવી છે. આવી કારણ

દર્શક નોટિસમાં, અમે ઠરાવ્યું છે તેમ, સહજ અધિકારક્ષેત્રનો અભાવ છે. તેથી, અરજદારોને વૈકલ્પિક ઉપાય મેળવવા તરફ દોરી જવાનો પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થતો નથી.

૪૧. લિમિટેશનના લંબાવેલા સમયગાળાના અમલના સંબંધમાં, ડિપાર્ટમેન્ટના વલણમાં અમને જરાય તથ્ય જણાતું નથી. અરજદારો કેપ્ટિવ વપરાશના માધ્યમથી ઈન્ટરમીડિયેટ કેમિકલનો ઉપયોગ કરીને વર્ષોથી પ્રશ્નવાળી દવાનું ઉત્પાદન કરી રહ્યા છે. આવી પ્રક્રિયા દાયકાઓથી ડિપાર્ટમેન્ટની જાણમાં છે. અરજદારોની એવી દલીલ છે કે આવું ઈન્ટરમીડિયેટ કેમિકલ વેચાણક્ષમ માલ નથી અને તેથી, તેના પર એક્સાઈઝ ડ્યુટી લાગુ પડવાપાત્ર નથી. આવા વલણની કાનૂની માન્યતા ભલે ગમે તે હોય, નિશ્ચિતપણે, તે અત્યંત ચર્ચાસ્પદ અને દલીલપાત્ર મુદ્દો છે. ખાસ કરીને જ્યારે ડિપાર્ટમેન્ટ સંપૂર્ણ જાણકારી ધરાવે છે કે અરજદારો આવી દવાઓનું ઉત્પાદન કરી રહ્યા છે, ત્યારે અરજદારો તરફથી કોઈ કપટ, છુપાવટ કે ઈરાદાપૂર્વકનું ખોટું કથન છે તેમ સ્પષ્ટપણે કહી શકાય. હકીકતમાં, બીજી કારણ દર્શક નોટિસનો મૂળ આધાર જ એ છે કે મુકદ્દમાના પ્રથમ રાઉન્ડમાં, આ ઉત્પાદન વેચાણક્ષમ છે તેવું ઠરાવવા માટે કોઈ પુરાવો નથી તેવું ટ્રિબ્યુનલે અવલોકન કર્યા પછી, અને વધુ તપાસ પર, ડિપાર્ટમેન્ટે બીજી કારણ દર્શક નોટિસ જારી કરી છે. જો આમ હોય, તો અમને એ વિચારવાનું રહે છે કે કયા આધારે ડિપાર્ટમેન્ટ એવી દલીલ કરે છે કે લિમિટેશનનો લંબાવેલો સમયગાળો લાગુ કરવા માટે, જો કોઈ ડ્યુટીની ચોરી થઈ હોય તો પણ

તે અરજદારો તરફથી થયેલ કપટ, મેળાપીપણું અથવા ઈરાદાપૂર્વકના ખોટા કથનને કારણે છે."

૨૦. આમ, એ તદ્દન સ્પષ્ટ છે કે એસ.આર.ડી. ન્યુટ્રિએન્ટ્સ પ્રાઈવેટ લિમિટેડ વિ. સી.સી.ઈ., ગુવાહાટી (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણય પર આધાર રાખીને હાથ પરની બાબતમાં ઉપસ્થિત મુદ્દો અગાઉથી જ આખરી બની ચૂક્યો હતો અને અરજદારો ઈ.સી.એસ.એચ.એસ.ઈ.સી. ના રિફંડ માટે પાત્ર જણાયા હતા. કમિશનર (અપીલ્સ) એ બીજા રાઉન્ડમાં તારીખ ૧૦.૦૮.૨૦૦૪ ના પત્ર અને સેન્ટ્રલ બોર્ડ ઓફ એક્સાઈઝ એન્ડ કસ્ટમ્સના તારીખ ૦૮.૦૪.૨૦૧૧ ના પરિપત્ર પર આધાર રાખ્યો હતો.

૨૦.૧ કમિશનર (અપીલ્સ) ના સંબંધિત તારણો અને અવલોકનો પુનઃ રજૂ કરવા યોગ્ય રહેશે.

"૭. અપીલકર્તાએ એવી દલીલ કરી હતી કે ફાઈનાન્સ એક્ટ, ૨૦૦૪ ની કલમ ૯૩ અને ફાઈનાન્સ એક્ટ, ૨૦૦૭ ની કલમ ૧૩૮ ની જોગવાઈઓના સંદર્ભમાં 'એક્સાઈઝ ડ્યુટી' માં એજ્યુકેશન સેસ અને સેકન્ડરી એન્ડ હાયર એજ્યુકેશન સેસનો સમાવેશ થાય છે અને તેથી, સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ એક્ટ, ૧૯૪૪ ની રિફંડ અને મુક્તિની જોગવાઈઓ એજ્યુકેશન સેસ અને સેકન્ડરી એન્ડ હાયર એજ્યુકેશન સેસને પણ સમાન રીતે લાગુ પડે છે; તારીખ ૩૧.૦૭.૨૦૦૧ ના જાહેરનામા નં. ૩૯/૨૦૦૧-સીઈ હેઠળની મુક્તિ એજ્યુકેશન સેસ અને સેકન્ડરી એન્ડ હાયર એજ્યુકેશન સેસને પણ લાગુ પડે છે અને તેથી, તેઓ એજ્યુકેશન

સેસ અને સેકન્ડરી એન્ડ હાયર એજ્યુકેશન સેસના રિફંડ/રીક્રેડિટ માટે પાત્ર છે. મને જણાય છે કે કચ્છ જિલ્લામાં સ્થિત એક ઉત્પાદન એકમ એવા અપીલકર્તાએ, સુધારેલ તારીખ ૩૧.૦૭.૨૦૦૧ ના જાહેરનામા નં. ૩૯/૨૦૦૧-સીઈ હેઠળ મુક્તિનો લાભ મેળવ્યો હતો. સદર જાહેરનામું નીચે મુજબ પુનઃ રજૂ કરવામાં આવે છે:

"કચ્છ (ગુજરાત) - આબકારી જકાતપાત્ર માલને મુક્તિ (એનેક્ષરમાં નિર્દિષ્ટ કરેલા માલ સિવાય) અને ગુજરાતના કચ્છ જિલ્લાના એકમોમાંથી ક્લિયર કરવામાં આવેલ સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ એક્ટ, ૧૯૪૪ (૧૯૪૪ નો ૧) ની કલમ ૫એ ની પેટા-કલમ (૧) દ્વારા મળેલી સત્તાઓની રૂએ, એડિશનલ ડ્યુટીઝ ઓફ એક્સાઇઝ (ગુડ્ઝ ઓફ સ્પેશિયલ ઇમ્પોર્ટન્સ) એક્ટ, ૧૯૫૭ (૧૯૫૭ નો ૫૮) ની કલમ ૩ ની પેટા-કલમ (૩) અને એડિશનલ ડ્યુટીઝ ઓફ એક્સાઇઝ (ટેક્સટાઇલ્સ એન્ડ ટેક્સટાઇલ આર્ટિકલ્સ) એક્ટ, ૧૯૭૮ (૧૯૭૮ નો ૪૦) ની કલમ ૩ ની પેટા-કલમ (૩) સાથે વંચાણે લેતાં, કેન્દ્ર સરકારને સંતોષ થયો હોવાથી કે જાહેર હિતમાં તેમ કરવું જરૂરી છે, આથી પ્રથમ અનુસૂચિમાં નિર્દિષ્ટ માલને, સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ ટેરિફ એક્ટ, ૧૯૮૫ (૧૯૮૬ નો ૫), આ જાહેરનામા સાથે જોડેલા એનેક્ષરમાં નિર્દિષ્ટ માલ સિવાયના અને ગુજરાતના કચ્છ જિલ્લામાં સ્થિત એકમમાંથી ક્લિયર કરવામાં આવેલ માલ પર, સેન્વેટ ક્રેડિટ રૂલ્સ, ૨૦૦૧ હેઠળ સેન્વેટ ક્રેડિટના ઉપયોગ દ્વારા ચૂકવવામાં આવેલી ડ્યુટીની રકમ સિવાય માલના ઉત્પાદક દ્વારા ચૂકવવામાં આવેલી ડ્યુટીની રકમ જેટલી હોય તેટલી,

સદર અધિનિયમો પૈકી કોઈપણ હેઠળ તેના પર આકારણીપાત્ર, યથાપ્રસંગ, એક્સાઇઝ ડ્યુટી અથવા વધારાની એક્સાઇઝ ડ્યુટીમાંથી મુક્તિ આપે છે:

પરંતુ શરત એ છે કે, તે એકમમાં વ્યાપારી ઉત્પાદન શરૂ થવાની તારીખે કારખાનામાં સ્થાપિત પ્લાન્ટ અને મશીનરીમાં રોકાણનું મૂળ મૂલ્ય રૂપિયા વીસ કરોડથી ઓછું હોય તેવા એકમના કિસ્સામાં, અહીં સમાવિષ્ટ મુક્તિ, દરેક વર્ષમાં, વ્યાપારી ઉત્પાદન શરૂ થવાની તારીખથી આવા રોકાણના મૂલ્ય કરતાં બમણાથી વધુ ન હોય તેવા કુલ મૂલ્ય સુધીના પ્રથમ ક્લિયરન્સ માટે જ લાગુ થશે.

૨. આ જાહેરનામામાં સમાવિષ્ટ મુક્તિ નીચે મુજબની રીતે અમલમાં મૂકવામાં આવશે, એટલે કે :

(એ) ઉત્પાદકે, જે મહિનામાં ડ્યુટી આ રીતે ચૂકવવામાં આવી હોય તેના પછીના મહિનાની ૭મી તારીખ સુધીમાં, સેન્વેટ ક્રેડિટ રૂલ્સ, ૨૦૦૧ હેઠળ સેન્વેટ ક્રેડિટના ઉપયોગ દ્વારા ચૂકવવામાં આવેલી ડ્યુટીની રકમ સિવાય ચૂકવવામાં આવેલી ડ્યુટીનું એક પત્રક, યથાપ્રસંગ, સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝના આસિસ્ટન્ટ કમિશનર અથવા ડેપ્યુટી કમિશનરને રજૂ કરવાનું રહેશે.

(બી) યથાપ્રસંગ, સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝના આસિસ્ટન્ટ કમિશનર અથવા ડેપ્યુટી કમિશનર, તેમને જરૂરી જણાય તેવી ચકાસણી કર્યા પછી, વિચારણા હેઠળના મહિના દરમિયાન સેન્વેટ ક્રેડિટના ઉપયોગ દ્વારા ચૂકવવામાં આવેલી ડ્યુટીની રકમ સિવાય ચૂકવવામાં આવેલી ડ્યુટીની રકમ ઉત્પાદકને પછીના

મહિનાની ૧૫મી તારીખ સુધીમાં રિફંડ કરશે.

(સી) જો આવી ચકાસણીમાં કોઈ વિલંબ થવાની સંભાવના હોય, તો યથાપ્રસંગ, સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝના આસિસ્ટન્ટ કમિશનર અથવા ડેપ્યુટી કમિશનર, વિચારણા હેઠળના મહિના પછીના મહિનાની ૧૫મી તારીખ સુધીમાં કામચલાઉ ધોરણે રકમ રિફંડ કરશે, અને ત્યાર પછી ઉત્પાદકને મળવાપાત્ર અનુગામી રિફંડમાં જરૂરી જણાય તેટલી રકમ દ્વારા રિફંડની રકમનું સમાયોજન કરી શકશે."

૭.૧ ફાઈનાન્સ (નં. ૨) એક્ટ, ૨૦૦૪ ના પ્રકરણ ૬ ની કલમો ૯૧ થી ૯૩ અન્વયે એજ્યુકેશન સેસ લાદવામાં આવ્યો હતો, જે નીચે મુજબ વંચાય છે:

૯૧. એજ્યુકેશન સેસ. (૧) કલમ ૨ ની પેટા-કલમ (૧૧) ની જોગવાઈઓને બાધ આવ્યા વિના, સાર્વત્રિક ગુણવત્તાયુક્ત પાયાનું શિક્ષણ પૂરું પાડવા અને તેના માટે નાણાં પૂરા પાડવાની સરકારની પ્રતિબદ્ધતા પૂર્ણ કરવા માટે, સંઘના હેતુઓ માટે સરચાર્જ તરીકે આ પ્રકરણની જોગવાઈઓ અનુસાર, એજ્યુકેશન સેસ કહેવાતો સેસ લાદવામાં આવશે અને વસૂલ કરવામાં આવશે.

(૨) કેન્દ્ર સરકાર, સંસદ દ્વારા આ સંબંધમાં કાયદા દ્વારા કરવામાં આવેલા યોગ્ય વિનિયોગ પછી, કલમ ૨ ની પેટા-કલમ (૧૧) અને આ પ્રકરણ હેઠળ લાદવામાં આવેલા એજ્યુકેશન સેસની રકમમાંથી, તેને યોગ્ય જણાય તેટલી રકમનો પેટા-કલમ (૧) માં નિર્દિષ્ટ હેતુઓ માટે ઉપયોગ કરી શકશે.

૯૨. વ્યાખ્યા. આ પ્રકરણમાં વપરાયેલા અને સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ એક્ટ, ૧૯૪૪ (૧૯૪૪ નો ૧), કસ્ટમ્સ એક્ટ, ૧૯૬૨ (૧૯૬૨ નો ૫૨) અથવા ફાઈનાન્સ એક્ટ, ૧૯૯૪ (૧૯૯૪ નો ૩૨) ના પ્રકરણ ૫ માં વ્યાખ્યાયિત કરાયેલા શબ્દો અને પદોનો અર્થ, યથાપ્રસંગ, તે અધિનિયમો અથવા પ્રકરણમાં તેમને અનુક્રમે સોંપવામાં આવેલા અર્થ મુજબ રહેશે.

૯૩. એક્સાઈઝપાત્ર માલ પર એજ્યુકેશન સેસ. - (૧) સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ ટેરિફ એક્ટ, ૧૯૮૫ (૧૯૮૬ નો ૫) ની પ્રથમ અનુસૂચિમાં નિર્દિષ્ટ માલ, જે ઉત્પાદિત અથવા પેદા કરવામાં આવેલ માલ હોય, તેના કિસ્સામાં કલમ ૯૧ હેઠળ લાદવામાં આવેલ એજ્યુકેશન સેસ એ એક્સાઈઝ ડ્યુટી (આ કલમમાં "એક્સાઈઝપાત્ર માલ પર એજ્યુકેશન સેસ" તરીકે ઉલ્લેખિત) રહેશે, જે સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ એક્ટ, ૧૯૪૪ (૧૯૪૪ નો ૧) ની જોગવાઈઓ હેઠળ અથવા હાલ અમલમાં હોય તેવા અન્ય કોઈપણ કાયદા હેઠળ નાણાં મંત્રાલય (મહેસૂલ વિભાગ) માં કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા લાદવામાં અને વસૂલ કરવામાં આવતી તમામ એક્સાઈઝ ડ્યુટીઓ (જેમાં સ્પેશિયલ એક્સાઈઝ ડ્યુટી અથવા અન્ય કોઈપણ એક્સાઈઝ ડ્યુટીનો સમાવેશ થાય છે પરંતુ એક્સાઈઝપાત્ર માલ પરના એજ્યુકેશન સેસને બાકાત રાખવામાં આવે છે) ના કુલ સરવાળા પર બે ટકાના દરે ગણવામાં આવશે.

(૨) એક્સાઈઝપાત્ર માલ પરનો એજ્યુકેશન સેસ, સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ એક્ટ, ૧૯૪૪ (૧૯૪૪ નો ૧) અથવા હાલ અમલમાં હોય તેવા અન્ય કોઈપણ

કાયદા હેઠળ આવા માલ પર આકારણીપાત્ર અન્ય કોઈપણ એક્સાઇઝ ડ્યુટી ઉપરાંતનો રહેશે.

(૩) સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ એક્ટ, ૧૯૪૪ (૧૯૪૪ નો ૧) ની જોગવાઈઓ અને તે હેઠળ બનાવવામાં આવેલા નિયમો, જેમાં રિફંડ અને ડ્યુટીમાંથી મુક્તિઓ તથા દંડ લાદવા સંબંધિત નિયમોનો સમાવેશ થાય છે, તે શક્ય હોય તેટલે અંશે, એક્સાઇઝપાત્ર માલ પર એજ્યુકેશન સેસ લાદવા અને તેની વસૂલાતના સંબંધમાં તે જ રીતે લાગુ થશે જે રીતે તે, યથાપ્રસંગ, સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ એક્ટ, ૧૯૪૪ અથવા નિયમો હેઠળ આવા માલ પરની એક્સાઇઝ ડ્યુટી લાદવા અને વસૂલ કરવાના સંબંધમાં લાગુ પડે છે.”

૭.૫ સી.બી.ઈ.સી. એ તારીખ ૦૮.૦૪.૨૦૧૧ ના પરિપત્ર નં. ૧૩૪/3/૨૦૧૧/એસ.ટી. દ્વારા ફરીથી સ્પષ્ટતા કરી હતી કે એજ્યુકેશન સેસ અને સેકન્ડરી એન્ડ હાયર એજ્યુકેશન સેસ સર્વિસ ટેક્સની ટકાવારી તરીકે લાદવામાં અને વસૂલ કરવામાં આવતા હોવાથી, જ્યારે અને જ્યાં પણ મુક્તિના આધારે સર્વિસ ટેક્સ શૂન્ય હોય, ત્યારે કોઈ એજ્યુકેશન સેસ અને સેકન્ડરી એન્ડ હાયર એજ્યુકેશન સેસ ચૂકવવાપાત્ર રહેશે નહીં. સદર પરિપત્ર સર્વિસ ટેક્સ બાબતના સંદર્ભમાં જારી કરવામાં આવ્યો હતો પરંતુ બોર્ડ દ્વારા તેમાં તે સિદ્ધાંત સ્વીકારવામાં આવ્યો હતો અને તેથી હાલના કેસમાં પણ તે લાગુ પડશે. તારીખ ૦૮.૦૪.૨૦૧૧ નો પરિપત્ર નં. ૧૩૪/3/૨૦૧૧/એસ.ટી. નીચે મુજબ પુનઃપ્રસ્તુત કરવામાં આવે છે:

"વિષય: એજ્યુકેશન સેસ અને સેકન્ડરી અને હાયર એજ્યુકેશન સેસ – બાબત.

જે જાહેરનામાઓ હેઠળ સમગ્ર સર્વિસ ટેક્સ મુક્ત કરવામાં આવ્યો હોય, તેવા જાહેરનામાઓ હેઠળ એજ્યુકેશન સેસ (ફાઈનાન્સ (નં. ૨) એક્ટ, ૨૦૦૪ હેઠળ વસૂલાતપાત્ર એજ્યુકેશન સેસ અને ફાઈનાન્સ એક્ટ, ૨૦૦૭ હેઠળ વસૂલાતપાત્ર સેકન્ડરી અને હાયર એજ્યુકેશન સેસ બંનેનો ઉલ્લેખ કરે છે) ને સર્વિસ ટેક્સ મુક્તિ લાગુ પડવા અંગે સ્પષ્ટતા માગતી રજૂઆતો ક્ષેત્રીય રચનાઓ પાસેથી પ્રાપ્ત થઈ છે. દેખીતી રીતે, આ શંકા મેસર્સ બાલાસોર એલોય્ઝ લિમિટેડ વિ. સી.સી.ઈ., કસ્ટમ્સ એન્ડ સર્વિસ ટેક્સ, બી.બી.એસ.આર.-૧ (૨૦૧૦-ટી.આઈ.ઓ.એલ.-૧૬૫૯-સેસ્ટેટ-કોલ) = ૨૦૧૦ (૨૦) એસ.ટી.આર. ૫૦૬ (ટ્રિબ્યુનલ) ની બાબતમાં ટ્રિબ્યુનલના હુકમના સંદર્ભમાં ઉદ્ભવે છે.

૨. આ મુદ્દાની ચકાસણી કરવામાં આવી છે. જોકે ઉપર સંદર્ભિત ટ્રિબ્યુનલનો હુકમ રેવન્યુની તરફેણમાં છે, છતાં તે જ્યાં 'સમગ્ર સર્વિસ ટેક્સ મુક્ત કરવામાં આવ્યો હોય', ત્યાં સર્વિસ ટેક્સ ઉપરાંત એજ્યુકેશન સેસને મુક્તિ આપવાના સરકારના નીતિગત આશય સાથે અસંગત છે. ફાઈનાન્સ (નં. ૨) એક્ટ, ૨૦૦૪ ની કલમ ૯૫(૧) અને ફાઈનાન્સ એક્ટ, ૨૦૦૭ ની કલમ ૧૪૦(૧) મુજબ, એજ્યુકેશન સેસ અને સેકન્ડરી અને હાયર એજ્યુકેશન સેસ સર્વિસ ટેક્સ તરીકે આકારણીપાત્ર અને વસૂલવાપાત્ર છે, અને જ્યારે સમગ્ર સર્વિસ ટેક્સ મુક્ત હોય, ત્યારે તે જ બાબત એજ્યુકેશન સેસને પણ લાગુ પડે છે.

એજ્યુકેશન સેસ સર્વિસ ટેક્સની ટકાવારી તરીકે આકારવામાં અને વસૂલ કરવામાં આવતો હોવાથી, મુક્તિના આધારે જ્યારે અને જ્યાં પણ સર્વિસ ટેક્સ શૂન્ય હોય, ત્યારે એજ્યુકેશન સેસ પણ શૂન્ય રહેશે.

૩. આ સિદ્ધાંત હોવાથી, જ્યાં જાહેરનામા હેઠળ સમગ્ર સર્વિસ ટેક્સ મુક્ત કરવામાં આવ્યો હોય, ત્યાં એજ્યુકેશન સેસ વસૂલ કરવા માટેની કાર્યવાહી શરૂ ન કરવા ક્ષેત્રીય રચનાઓને નિર્દેશ આપવામાં આવે છે. તે જ સિદ્ધાંતનો વિસ્તાર કરતાં, જ્યાં મુક્તિ જાહેરનામાઓના આધારે સમગ્ર સર્વિસ ટેક્સ મુક્ત હોય અને નિકાસકારોને સર્વિસ ટેક્સની સાથે એજ્યુકેશન સેસનું રિફંડ આપવામાં આવ્યું હોય, ત્યાં તેની વસૂલાત કરવાની જરૂર નથી.”

૭.૬ ઉપરોક્તને ધ્યાને લેતાં, એજ્યુકેશન સેસ અને સેકન્ડરી એન્ડ હાયર એજ્યુકેશન સેસ સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ ડ્યુટીનો ભાગ હતા અને સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ ડ્યુટી રિફંડના માધ્યમથી મુક્ત કરવામાં આવી હોવાથી, એજ્યુકેશન સેસ અને સેકન્ડરી એન્ડ હાયર એજ્યુકેશન સેસ પણ રિફંડના માધ્યમથી મુક્ત થશે. આ દ્રષ્ટિકોણને એસ.આર.ડી. ન્યુટ્રિઅન્ટ્સ પ્રા. લિ. ના કેસમાં નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટના ચુકાદાથી સમર્થન મળે છે, જે ૨૦૧૭ (૩૫૫) ઇ.એલ.ટી. ૪૮૧ (એસ.સી.) તરીકે રિપોર્ટ થયેલ છે, જેમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે:

“૨૦. આ બે પરિપત્રોના વાંચન પરથી એક પાસું સ્પષ્ટપણે ઉભરી આવે છે કે ખુદ સરકારે જ એવું વલણ અપનાવ્યું છે કે જ્યાં સમગ્ર એક્સાઇઝ ડ્યુટી અથવા સર્વિસ ટેક્સ મુક્ત કરવામાં આવ્યો હોય, ત્યાં એજ્યુકેશન સેસ તેમજ

સેકન્ડરી અને હાયર એજ્યુકેશન સેસ પણ ચૂકવવાપાત્ર રહેશે નહીં. આ પરિપત્રો વિભાગ પર બંધનકર્તા છે.

૨૧. અન્યથા પણ, અમારો એવો મત છે કે ઉપરોક્ત પરિપત્રોમાં નાણા મંત્રાલય દ્વારા સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યા મુજબ ઉપરોક્ત સ્થિતિનો સ્વીકાર કરવો વધુ તર્કસંગત છે. એજ્યુકેશન સેસ એક્સાઇઝ ડ્યુટી પર છે. તેનો અર્થ એ થાય છે કે જે કરદાતાઓએ એક્સાઇઝ ડ્યુટી ચૂકવવાની હોય છે, તેઓએ એજ્યુકેશન સેસ પણ ચૂકવવો પડે છે. આ એજ્યુકેશન સેસ ફાઈનાન્સ (નં. ૨) એક્ટ, ૨૦૦૪ ની કલમો ૯૧ થી ૯૩ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવ્યો છે. તેની કલમ ૯૧ મુજબ, એજ્યુકેશન સેસ એવો સરચાર્જ છે જે કરદાતાએ ચૂકવવાનો હોય છે. કલમ ૯૩ સ્પષ્ટ કરે છે કે આ એજ્યુકેશન સેસ 'એક્સાઇઝપાત્ર માલ' પર ચૂકવવાપાત્ર છે, એટલે કે સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ ટેરિફ એક્ટ, ૧૯૮૫ ની પ્રથમ અનુસૂચિમાં નિર્દિષ્ટ માલના સંબંધમાં. વધુમાં, આ એજ્યુકેશન સેસ ૨% ના દરે વસૂલવાનો હોય છે અને સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ એક્ટ, ૧૯૪૪ ની જોગવાઈઓ હેઠળ અથવા તે સમયે અમલમાં હોય તેવા અન્ય કોઈપણ કાયદા હેઠળ કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા આકારવામાં અને વસૂલ કરવામાં આવતી તમામ એક્સાઇઝ ડ્યુટીના કુલ સરવાળા પર તેની ગણતરી કરવાની હોય છે. કલમ ૯૩ ની પેટા-કલમ (૩) જોગવાઈ કરે છે કે સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ એક્ટ, ૧૯૪૪ ની જોગવાઈઓ અને તે હેઠળ બનાવવામાં આવેલા નિયમો, જેમાં રિફંડ અને ડ્યુટી વગેરેને લગતી જોગવાઈઓ સામેલ છે, શક્ય હોય તેટલે અંશે એક્સાઇઝપાત્ર માલ પર એજ્યુકેશન સેસની આકારણી અને

વસૂલાતના સંબંધમાં લાગુ થશે. આ જોગવાઈઓનું સંયુક્ત વાંચન પૂરતા પ્રમાણમાં દર્શાવે છે કે એજ્યુકેશન સેસ, એક સરચાર્જ તરીકે, સદર અધિનિયમ હેઠળ ચૂકવવાપાત્ર એક્સાઈઝ ડ્યુટી પર ૨% ના દરે વસૂલવામાં આવે છે. તેથી, સ્પષ્ટપણે એવું અનુમાન લગાવી શકાય છે કે જ્યારે કોઈ એક્સાઈઝ ડ્યુટી ચૂકવવાપાત્ર ન હોય, કારણ કે તેમાંથી મુક્તિ આપવામાં આવી છે, ત્યારે કોઈપણ એજ્યુકેશન સેસ પણ રહેશે નહીં, કારણ કે ૨% ના દરે એજ્યુકેશન સેસની ગણતરી એક્સાઈઝ ડ્યુટીની કુલ રકમ પર કરવાની હોય છે. જ્યારે મૂળ ડ્યુટી પોતે જ શૂન્ય હોય ત્યારે કોઈ સરચાર્જ હોઈ શકે નહીં.

....

૨૪. ઉપરોક્ત કારણોસર, અમે આ અપીલો મંજૂર કરીએ છીએ અને ઠેરવીએ છીએ કે એકવાર એક્સાઈઝ ડ્યુટી પોતે જ લેવીમાંથી મુક્ત કરવામાં આવી હોય ત્યારે, એક્સાઈઝ ડ્યુટી સાથે ચૂકવવામાં આવેલ એજ્યુકેશન સેસ અને હાયર એજ્યુકેશન સેસના રિફંડ માટે અપીલકર્તાઓ હકદાર હતા. જોકે, ખર્ચ અંગે કોઈ હુકમ રહેશે નહીં." (ભાર ઉમેરેલ છે)

૭.૭ ઉપરોક્ત બાબતને ધ્યાને લેતાં, હું ઠેરવું છું કે અપીલકર્તા એજ્યુકેશન સેસ અને સેકન્ડરી અને હાયર એજ્યુકેશન સેસના રિફંડ માટે પાત્ર છે."

૨૧. અપીલ મંજૂર કરતાં, સંબંધિત અધિકારી દ્વારા તારીખ ૧૯.૧૨.૨૦૧૮ ના રોજ ઇ.સી.એસ.એચ.એસ.ઇ.સી. ને લગતો રિફંડ દાવો મંજૂર

કરવામાં આવ્યો હતો, આને અરજદારો દ્વારા સેસ્ટેટ સમક્ષ પણ માત્ર રિફંડ દાવાના એક ભાગને અસ્વીકાર કરવાના મર્યાદિત કારણસર પડકારવામાં આવ્યો હતો, જોકે, વિભાગે કોઈ અપીલ દાખલ કરી ન હતી અને કમિશનર (અપીલ્સ) ના નિર્ણયનો સ્વીકાર કર્યો હતો. તેથી, જ્યારે અરજદારે કમિશનર (અપીલ્સ) ના તારીખ ૧૯.૧૨.૨૦૧૮ ના હુકમની સ્થિતિની ખાતરી કર્યા પછી તારીખ ૨૨.૦૧.૨૦૧૯ ના રોજ રિફંડ દાવો દાખલ કર્યો હતો, ત્યારે તે એવા કારણસર મંજૂર કરવામાં આવ્યો હતો કે વિભાગે કમિશનર (અપીલ્સ) ના હુકમનો સ્વીકાર કર્યો હતો અને તેથી, સદર દાવો વિભાગના પ્રી-ઓડિટ દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવ્યો હતો. આ બાબત તેના તારીખ ૦૧.૦૪.૨૦૨૦ ના રિફંડ હુકમમાં પણ પ્રતિબિંબિત થઈ છે અને અરજદારને સદર રકમ પાછી પણ મળી ગઈ હતી. તેથી, જ્યારે કમિશનર (અપીલ્સ) નો હુકમ વિભાગ દ્વારા કોઈપણ પડકાર વિના અંતિમ બની ગયો છે ત્યારે તે જ મુદ્દો ફરી એકવાર ઉપસ્થિત કરતી વાદગ્રસ્ત કારણદર્શક નોટિસ હસ્તક્ષેપને પાત્ર છે. આ એક ન્યાયિક શિસ્ત છે જે ઉચ્ચ સત્તાધિકારીના આદેશનું પાલન કરવાની માંગ કરે છે, ભલે તે અર્ધન્યાયિક સંસ્થા હોય, કારણ કે આવી શિસ્ત આ સુસ્થાપિત સિદ્ધાંતનો એક અભિન્ન ભાગ છે અને તમામ સંબંધિતો દ્વારા ચુસ્ત પાલનને પાત્ર છે. સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા કરવામાં આવ્યું છે તેમ, વધુ મહેસૂલ મેળવવાના અથવા રાજ્યના હિતને લાભ કરાવવાના ઉત્સાહમાં પણ, કોઈપણ વ્યક્તિને આ સુનિશ્ચિત સીમાઓને ભૂંસી નાખવાની પરવાનગી નથી. તેમને યુનિકોર્ન ઈન્ડસ્ટ્રીઝ વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા અનુગામી ચુકાદા

પર આધાર રાખવાની પણ પરવાનગી આપી શકાય નહીં, જે તારીખ ૧૯.૧૨.૨૦૧૮ ના રોજ આપવામાં આવ્યો હતો, જે રિફંડ મંજૂર કરવાની પ્રક્રિયા પૂર્ણ થઈ ગયાના ઘણા સમય પછીનો છે. જે ચુકાદો તે સમયે અમલમાં હતો તે એસ.આર.ડી. ન્યુટ્રિઅન્ટ્સ પ્રા. લિ. વિ. સી.સી.ઈ., ગુવાહાટી (ઉપર મુજબ) નો હતો અને કમિશનર (અપીલ્સ) દ્વારા તેનું પાલન કરવામાં આવ્યું હતું. સર્વોચ્ચ અદાલતનો ચુકાદો તમામને બંધનકર્તા રહેશે, પરંતુ, તે જે મુદ્દો અંતિમ બની ગયો હોય તેને ખોરવી નાખવા માટેનો આધાર પૂરો પાડી શકે નહીં. વિશેષ કરીને, જ્યારે તે સંબંધિત અધિકારીને અગાઉથી પસાર થઈ ચૂકેલા રિફંડ હુકમ અને જે મુદ્દાઓ હવે અસ્તિત્વમાં રહ્યા નથી તેના પર પ્રશ્ન ઉઠાવવા અને પડકારવા માટે કોઈ આદેશ અથવા અધિકાર અથવા નિર્દેશ આપતો નથી. જ્યારે સંબંધિત અધિકારી પાસે પશ્ચાતવર્તી અસરથી રિફંડનો કોઈ દાવો ઉપસ્થિત કરવાનો કોઈ નિર્દેશ નથી (જે ક્યારેય હોઈ પણ શકે નહીં). સર્વોચ્ચ અદાલતનો અનુગામી નિર્દેશ જે મુદ્દાનો આખરી નિકાલ આવી ગયો છે તેમાં પશ્ચાતવર્તી અસરથી માંગણી ઉપસ્થિત કરવાનું કારણ પૂરું પાડી શકે નહીં.

૨૨. આ બાબતમાં કોઈ નવી સામગ્રી વિના અને જે બાબત કમિશનર (અપીલ્સ) દ્વારા નક્કી કરવામાં આવી હતી તે જ કારણસર કારણદર્શક નોટિસ જારી કરવામાં આવી છે અને તેથી તે દેખીતી રીતે અધિકારક્ષેત્ર વિનાની છે અને તેથી, વૈકલ્પિક ઉપાયની ઉપલબ્ધતા હોવા છતાં ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ હસ્તક્ષેપ કરવો હાલના કેસમાં જરૂરી બનશે.

૨૩. કારણદર્શક નોટિસને બદદાનતના કારણસર પણ પડકારવામાં આવી હોવાથી અને તે યુનિકોર્ન ઈન્ડસ્ટ્રીઝ વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા ચુકાદાના આધારે જારી કરવામાં આવી હોવાથી, અમે તેનું ઝીણવટપૂર્વક અવલોકન કરવાનું પસંદ કર્યું છે, જ્યાં નિર્ણયનો સિદ્ધાંત નીચે મુજબ છે:

"આ અદાલતે યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા વિ. મોદી રબર લિમિટેડ ના કેસમાં એ બાબત પણ ધ્યાને લીધી છે કે જ્યારે ચોક્કસ જોગવાઈ હેઠળ મુક્તિ આપવામાં આવે છે; ત્યારે તે અલગ અધિનિયમો હેઠળ લાદવામાં આવેલી અન્ય કોઈપણ પ્રકારની એક્સાઇઝ ડ્યુટીને આવરી લેશે નહીં. આ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

"૧૦. અમે આકસ્મિક રીતે ઉલ્લેખ કરી શકીએ છીએ કે સદર અપીલોમાં, ટ્રેક્ટરોના ટાયરોને "સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝીસ એન્ડ સોલ્ટ એક્ટ, ૧૯૪૪ ની પ્રથમ અનુસૂચિની આઇટમ ૧૬ હેઠળ તેના પર આકારણીપાત્ર ડ્યુટી પૈકી ૧૫ ટકા કરતાં વધુ હોય તેટલી ડ્યુટી" માંથી મુક્તિ આપતા તારીખ ૮ નવેમ્બર, ૧૯૬૭ ના જાહેરનામા નં. ૨૪૯/૬૭ ના સંબંધમાં અર્થઘટનનો એક પ્રશ્ન પણ ઉપસ્થિત કરવામાં આવ્યો હતો. સદર અપીલોમાં સામાવાળાઓની દલીલ એવી હતી કે આ જાહેરનામા હેઠળ મંજૂર કરવામાં આવેલી મુક્તિ સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝીસ એન્ડ સોલ્ટ એક્ટ, ૧૯૪૪ હેઠળ ચૂકવવાપાત્ર એક્સાઇઝ ડ્યુટી પૂરતી મર્યાદિત ન હતી, પરંતુ તે અન્ય કાયદાઓ હેઠળ આકારણીપાત્ર સ્પેશિયલ એક્સાઇઝ ડ્યુટી, એડિશનલ

એક્સાઇઝ ડ્યુટી અને ઓક્ઝિલરી એક્સાઇઝ ડ્યુટી સુધી પણ વિસ્તરેલી હતી. આ દલીલ સ્પષ્ટપણે આ જાહેરનામાની ખુદ ભાષાથી વિરુદ્ધ જાય છે. તે સ્પષ્ટ છે કે આ જાહેરનામા હેઠળ મંજૂર કરવામાં આવેલી મુક્તિ એ "સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝીસ એન્ડ સોલ્ટ એક્ટ, ૧૯૪૪ ની પ્રથમ અનુસૂચિની આઇટમ ૧૬ હેઠળ તેના પર આકારણીપાત્ર ડ્યુટી પૈકી ૧૫ ટકા કરતાં વધુ હોય તેટલી ડ્યુટી" ના સંબંધમાં છે અને મુક્તિનું સ્વરૂપ તેમજ વ્યાપ દર્શાવતા આ શબ્દો, તેમના સાદા સ્વાભાવિક અર્થઘટન પરથી, સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે સદર મુક્તિ સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝીસ એન્ડ સોલ્ટ એક્ટ, ૧૯૪૪ હેઠળ આકારણીપાત્ર એક્સાઇઝ ડ્યુટીના સંબંધમાં છે અને અન્ય કોઈપણ પ્રકારની એક્સાઇઝ ડ્યુટીને આવરી લેતી નથી. આ જાહેરનામાની ભાષાનો માત્ર ઉલ્લેખ કરવા સિવાય આ પ્રશ્નના સંબંધમાં વધુ કોઈ ચર્ચા જરૂરી નથી."

સદર અપીલો મંજૂર કરવામાં આવી હતી, અને એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે સ્પેશિયલ એક્સાઇઝ ડ્યુટી અથવા એડિશનલ એક્સાઇઝ ડ્યુટી અથવા ઓક્ઝિલરી એક્સાઇઝ ડ્યુટીના સંબંધમાં મુક્તિ ઉપલબ્ધ ન હતી. રીટા ટેક્સટાઇલ્સ પ્રાઈવેટ લિમિટેડ વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા, ૧૯૮૬ એસ.સી.સી. સપ્લિ. ૫૫૭ માં ત્રણ જજોની બેંચે મોદી રબર લિમિટેડ (ઉપર મુજબ) ના નિર્ણયનું અનુસરણ કર્યું છે. મોદી રબર લિમિટેડ (ઉપર મુજબ) નો નિર્ણય આ મુદ્દાને સંપૂર્ણપણે આવરી લે છે અને તે સમકક્ષ બેંચ દ્વારા આપવામાં આવેલ છે.

૩૯. સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ રૂલ્સ, ૧૯૪૪ નો નિયમ ૮ કેન્દ્ર સરકારને

કોઈપણ એક્સાઇઝપાત્ર માલ પર આકારણીપાત્ર ડ્યુટીના સમગ્ર અથવા કોઈપણ ભાગમાંથી મુક્તિ આપવા માટે અધિકૃત કરે છે. નિયમ ૮ નીચે મુજબ ઉદ્ધૃત કરવામાં આવે છે:

"૮. ખાસ કિસ્સાઓમાં ડ્યુટીમાંથી મુક્તિ આપવા માટે અધિકૃત કરવાની સત્તા.—(૧) કેન્દ્ર સરકાર સમયાંતરે, સત્તાવાર ગેઝેટમાં જાહેરનામા દ્વારા, (જાહેરનામામાં નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે તેવી શરતોને આધીન) કોઈપણ એક્સાઇઝપાત્ર માલને તેવા માલ પર આકારણીપાત્ર ડ્યુટીના સમગ્ર અથવા કોઈપણ ભાગમાંથી મુક્તિ આપી શકશે.

(૨) સેન્ટ્રલ બોર્ડ ઓફ એક્સાઇઝ એન્ડ કસ્ટમ્સ દરેક કિસ્સામાં ખાસ હુકમ દ્વારા, અપવાદરૂપ સ્વરૂપના સંજોગો હેઠળ, કોઈપણ એક્સાઇઝપાત્ર માલને ડ્યુટીની ચુકવણીમાંથી મુક્તિ આપી શકશે."

નિયમ ૨(૫) હેઠળ 'ડ્યુટી' શબ્દને સદર અધિનિયમ હેઠળ લાદવામાં આવેલી ડ્યુટી તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યો છે.

૪૦. હાલના કેસમાં જારી કરવામાં આવેલું તારીખ ૯.૯.૨૦૦૩ નું જાહેરનામું સ્પષ્ટ કરે છે કે ૧૯૫૭ ના અધિનિયમ હેઠળની વધારાની ડ્યુટીઓ અને ૧૯૭૮ ના અધિનિયમ હેઠળની વધારાની એક્સાઇઝ ડ્યુટીઓના સંબંધમાં ૧૯૪૪ ના અધિનિયમની કલમ ૫એ હેઠળ મુક્તિ આપવામાં આવી હતી. તેને એ કારણસર પડકારવામાં આવ્યું હતું કે તેમાં ઉલ્લેખિત અધિનિયમો હેઠળ જ તે

મર્યાદિત મુક્તિ પૂરી પાડતું હતું. ફાઈનાન્સ એક્ટ, ૨૦૦૧ કે જેના દ્વારા એન.સી.સી.ડી. લાદવામાં આવી હતી તેનો કોઈ ઉલ્લેખ નથી, અને ૨૦૦૪ તથા ૨૦૦૭ ના ફાઈનાન્સ એક્ટ પ્રચલનમાં ન હતા. સદર જાહેરનામાને એ કારણસર પડકારવામાં આવ્યું હતું કે તેમાં અન્ય ડ્યુટીઓનો પણ સમાવેશ થવો જોઈતો હતો. જાહેરનામું એક્સાઇઝ ડ્યુટીના સ્વરૂપમાં ૨૦૦૪ અને ૨૦૦૭ ના ફાઈનાન્સ એક્ટ દ્વારા લાદવામાં આવેલા એજ્યુકેશન સેસ તેમજ સેકન્ડરી એન્ડ હાયર એજ્યુકેશન સેસના સમાવેશની કલ્પના કરી શક્યું ન હોત. એન.સી.સી.ડી. પરની ડ્યુટી, એજ્યુકેશન સેસ અને સેકન્ડરી એન્ડ હાયર એજ્યુકેશન સેસ એ વધારાની એક્સાઇઝ ડ્યુટીના સ્વરૂપમાં છે અને તેનો અર્થ એવો થશે નહીં કે તારીખ ૯.૯.૨૦૦૩ નું મુક્તિ જાહેરનામું તેમને આવરી લે છે, ખાસ કરીને જ્યારે ફાઈનાન્સ એક્ટ, ૨૦૦૧ હેઠળ જારી કરાયેલા જાહેરનામાનો કોઈ સંદર્ભ નથી. સંબંધિત સમયે પ્રચલનમાં ન હોય અને પાછળથી ૨૦૦૪ ના અધિનિયમની કલમ ૯૧ અને ૨૦૦૭ ના અધિનિયમની કલમ ૧૨૬ મારફતે લાદવામાં આવેલ સેસ સંબંધિત મુક્તિ આપવાનો કોઈ પ્રશ્ન જ ન હતો. ૧૯૪૪ ના અધિનિયમની જોગવાઈઓ અને તે હેઠળ બનાવેલા નિયમો રિફંડને લાગુ પડશે, અને મુક્તિ એ એન.સી.સી.ડી., એજ્યુકેશન સેસ, સેકન્ડરી એન્ડ હાયર એજ્યુકેશન સેસમાંથી મુક્તિ આપવાની સત્તાના સ્ત્રોતનો માત્ર સંદર્ભ છે. એક જાહેરનામું બહાર પાડવું જરૂરી છે જેથી સત્તાના સદર સ્ત્રોત હેઠળ મુક્તિ આપવા માટે. એજ્યુકેશન સેસ અને સેકન્ડરી એન્ડ હાયર એજ્યુકેશન સેસના સ્વરૂપની આવી વધારાની ડ્યુટીઓમાંથી મુક્તિ ધરાવતા જાહેરનામાના અભાવે, તેમને મુક્તિ આપવામાં

આવી હોવાનું કહી શકાય નહીં. મોદી રબર લિમિટેડ (ઉપર મુજબ) માં આ અદાલતની ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેંચના નિર્ણય પર આધાર રાખવામાં હાઇકોર્ટ સાચી હતી, જેને રીટા ટેક્સટાઇલ્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ (ઉપર મુજબ) માં આ અદાલતની અન્ય ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેંચ દ્વારા અનુસરવામાં આવ્યો છે.

૪૧. કસ્ટમ્સ અધિકારીઓ પૈકીના એક દ્વારા કરવામાં આવેલા જોગવાઈઓના અર્થઘટનના આધારે બહાર પાડવામાં આવેલ ૨૦૦૪ નો પરિપત્ર કોઈ ઉપયોગી નથી કારણ કે આવા પરિપત્રને કાયદાનું બળ નથી અને તે અદાલત પર બંધનકર્તા છે તેમ કહી શકાય નહીં. તેવી જ રીતે, સેન્ટ્રલ બોર્ડ ઓફ એક્સાઇઝ એન્ડ કસ્ટમ્સ દ્વારા ૨૦૧૧ માં બહાર પાડવામાં આવેલ પરિપત્ર કોઈ ઉપયોગી નથી કારણ કે તે સર્વિસ ટેક્સ સંબંધિત છે અને તેને કાયદાનું બળ નથી તથા અદાલતો દ્વારા જોગવાઈઓના અર્થઘટન સંબંધે તે બંધનકર્તા હોવાનું કહી શકાય નહીં. એસ.આર.ડી. ન્યુટ્રિઅન્ટ્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ (ઉપર મુજબ) માં અપનાવવામાં આવેલું તે કારણ કે એક્સાઇઝ ડ્યુટી શૂન્ય હતી, તેથી, વધારાની ડ્યુટી આકારી શકાય નહીં, તે પણ તેટલું જ અસ્વીકાર્ય છે કારણ કે વધારાની ડ્યુટી હંમેશા નિર્ધારિત કરી શકાય છે અને માત્ર ચોક્કસ એક્સાઇઝ ડ્યુટી સંબંધમાં મુક્તિ આપવામાં આવી હોવાના કારણે, તેના પર આધારિત અન્ય કોઈ ડ્યુટીના નિર્ધારણમાં તે આડે આવી શકે નહીં. એવી રજૂ કરવામાં આવેલી દલીલ કે માત્ર એક પ્રકારની ડ્યુટીમાંથી મુક્તિ આપવામાં આવી હોવાના કારણે, અન્ય પ્રકારની ડ્યુટીઓ આપોઆપ રદ થઈ જાય છે, તે સ્વીકારી શકાય નહીં કારણ કે એન.સી.સી.ડી., એજ્યુકેશન સેસ, સેકન્ડરી એન્ડ હાયર એજ્યુકેશન સેસ હેઠળ

ચૂકવવાપાત્ર વધારાની ડ્યુટીઓની ગણતરી કરવામાં કોઈ મુશ્કેલી નથી. તદુપરાંત, વૈધાનિક જાહેરનામામાં મુક્તિ આપવામાં આવેલી ડ્યુટીનો ચોક્કસપણે સમાવેશ થવો જોઈએ. જ્યારે કોઈ ચોક્કસ પ્રકારની ડ્યુટીમાંથી મુક્તિ આપવામાં આવે છે, ત્યારે જુદા હેતુ માટે જુદા કાયદા દ્વારા લાદવામાં આવેલી અન્ય પ્રકારની ડ્યુટી અથવા સેસમાંથી મુક્તિ આપવામાં આવી હોવાનું કહી શકાય નહીં.

૪૨. મોટી બેંચનો નિર્ણય નાની બેંચ પર બંધનકર્તા છે તેવું આ અદાલત દ્વારા મહાનગર રેલ્વે વેન્ડર્સ યુનિયન વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય (૧૯૯૪) સપ્લી. ૧ એસ.સી.સી. ૬૦૯, સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર અને અન્ય વિ. માના આદિમ જમાત મંડળ, એ.આઇ.આર. ૨૦૦૬ એસ.સી. ૩૪૪૬ અને સ્ટેટ ઓફ ઉત્તર પ્રદેશ અને અન્ય વિ. અજય કુમાર શર્મા અને અન્ય (૨૦૧૬) ૧૫ એસ.સી.સી. ૨૮૯ જેવા કેટલાક નિર્ણયોમાં ઠરાવવામાં આવ્યું છે. બંધનકર્તા પૂર્વચુકાદાની અજ્ઞાનતા અને/અથવા જોગવાઈની અજ્ઞાનતામાં આપવામાં આવેલા નિર્ણયને સુભાષચંદ્ર અને અન્ય વિ. દિલ્હી સબઓર્ડિનેટ સર્વિસીસ સિલેક્શન બોર્ડ અને અન્ય (૨૦૦૯) ૧૫ એસ.સી.સી. ૪૫૮, દશરથ રૂપસિંગ રાઠોડ વિ. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર (૨૦૧૪) ૯ એસ.સી.સી. ૧૨૯, અને સેન્ટ્રલ બોર્ડ ઓફ દાઉદી બોહરા કમ્યુનિટી અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર અને અન્ય (૨૦૦૫) ૨ એસ.સી.સી. ૬૭૩ માં પર ઇન્ક્યુરિયમ ઠરાવવામાં આવેલ છે. એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે નાની બેંચ મોટી બેંચ દ્વારા લેવાયેલા મત સાથે અસંમત

થઈ શકે નહીં.

૪૩. આમ, એ સ્પષ્ટ છે કે એસ.આર.ડી. ન્યુટ્રિઅન્ટ્સ પ્રાઈવેટ લિમિટેડ અને બજાજ ઓટો લિમિટેડ (ઉપર મુજબ) નો નિર્ણય કરતી ખંડપીઠ સમક્ષ, મોદી રબર (ઉપર મુજબ) અને રીટા ટેક્સટાઇલ્સ પ્રાઈવેટ લિમિટેડ (ઉપર મુજબ) માં ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેંચના અગાઉના બંધનકર્તા નિર્ણયો વિચારણા માટે મૂકવામાં આવ્યા ન હતા. આમ, એસ.આર.ડી. ન્યુટ્રિઅન્ટ્સ પ્રાઈવેટ લિમિટેડ અને બજાજ ઓટો લિમિટેડ (ઉપર મુજબ) ના નિર્ણયો સ્પષ્ટપણે પર ઈન્ક્યુરિયમ છે. મોદી રબર (ઉપર મુજબ) અને રીટા ટેક્સટાઇલ્સ પ્રાઈવેટ લિમિટેડ (ઉપર મુજબ) ના નિર્ણયો સમકક્ષ બેંચના હોવાના કારણે અમારા પર બંધનકર્તા છે, અને અમે આદરપૂર્વક તેને અનુસરીએ છીએ. અમને જુદો મત અપનાવવા માટે કોઈ કારણ જણાતું નથી."

૨૪. આનાથી ક્યાંય પણ એવી પ્રક્રિયાને પુનઃ ખોલવાની આવશ્યકતા રહેતી નથી કે જેણે પહેલેથી જ અંતિમતા અને પૂર્ણતા પ્રાપ્ત કરી લીધી હતી. અમે વિદ્વાન એ.એસ.જી. નું એ કથન સ્વીકારીએ છીએ કે આ એવો કેસ નથી કે જ્યાં અમે સામાવાળા નં. ૨ પર કોઈ બદદાનતનું આરોપણ કરી શકીએ. વિષય પરના ચુકાદાના સિદ્ધાંતને સમજ્યા વિના અને કાયદાના સુસ્થાપિત સિદ્ધાંતોની અવગણના કરીને ખાતાકીય હિતને આગળ ધપાવવાના અધિકારીના અતિ ઉત્સાહમાં તેમણે આ કાર્યવાહી શરૂ કરી છે અને તેથી, વાદગ્રસ્ત કારણદર્શક નોટિસને કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરીને હસ્તક્ષેપ કરવો અનિવાર્ય છે.

૨૫. પરિણામે, સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા જારી કરવામાં આવેલી તારીખ ૦૮.૧૦.૨૦૨૦ ની વાદગ્રસ્ત કારણદર્શક નોટિસ નં. IV/૯-૧૧/ SCN/ અજંતા/ અંજાર-ભચાઉ/ ૨૦૨૦-૨૧ (DIN: ૨૦૨૦૧૦૬૪ WX ૦૦ ૦૦૪ X ૭ A ૭૮) અને કારણદર્શક નોટિસ નં. IV/ ૯-૧૦/ SCN/ અજંતા/ અંજાર-ભચાઉ/ ૨૦૨૦-૨૧ (DIN ૨૦૨૦ ૧૦૬૪ WX ૦૦ ૦૦૭ W ૩૯૨૧) ને કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરીને બંને પિટિશનો મંજૂર કરવામાં આવે છે.

૨૬. સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયના પગલે, આખરી નિર્દેશનું વિશેષ અર્થઘટન કરવાના કારણે તેમજ સમગ્ર હકીકતો અને સંજોગો પરથી આ જારી કરવામાં આવી હોવાનું જોઈ શકાય છે, ત્યારે અમે આ બાબતને સંબંધિત અધિકારી વિરુદ્ધ ગણીને કોઈ નિર્દેશ આપતા નથી કે આ બાબતમાં ખર્ચ લાદતા નથી. એ નોંધવું પૂરતું છે કે ન્યાયિક શિસ્તના પાલન માટે યોગ્ય તાલીમ આપવામાં આવે અને કોઈપણ મુશ્કેલીઓના સંજોગોમાં, કલમ ૩૫ ઈ હેઠળની જોગવાઈનો આશરો કાયદામાં અનુમતિપાત્ર હોય તે મુજબ હંમેશા લઈ શકાય છે. પિટિશનોનો તે મુજબ નિકાલ કરવામાં આવે છે.

૨૬. બજવણીની નિયમિત પદ્ધતિ ઉપરાંત, સ્પીડ પોસ્ટ તેમજ ઈ-મોડ મારફતે સીધી બજવણીની પરવાનગી આપવામાં આવે છે.

સહી/-

(સોનિયા ગોકાણી, ન્યાયમૂર્તિ)

સહી/-

(રાજેન્દ્ર એમ. સરીન, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

==

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==